

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 14. zvezka.

	Stran
Frančišek Gestrin. (Spisal <i>E. L.</i>)	417
Moj stari kanapé. (Zložil <i>F. S. Finšgar.</i>)	420
Kvišku. (Spisal <i>Fr. S. Finšgar.</i>) [Dalje.]	421
Najstarejša. (Spisal <i>Ivo Trošt.</i>) [Konec.]	428
Pri uljnaku. (Zložil <i>F. S. Finšgar.</i>) XIII. Poldné	433
Nekaj o hribolastvu. (Spisal <i>Žanko Mlakar.</i>) [Konec.]	434
Ledena doba. (Spisal <i>prof. dr. Simon Šubic.</i>) [Konec.]	437
Irenej Frid. Baraga, oče indijanske književnosti. (Priobčil <i>I. L. Burgar.</i>) [Dalje.]	443
Književnost	448
<i>Slovenska književnost.</i> V Petrograd. — Božična noč. — Jezus Kristus pravi Bog. — <i>Glasba.</i> Missa in honorem B. M. V. de perpetuo succursu. — Laudes Eucharisticae.	

Na platnicah.

Dopis iz Kalifornije. — *Ustavoznanstvo.* — *Naš Dom.* — *Postojna.* — „*Bravec*“ ali „*bralec*“?

Slike.

Frančišek Gestrin	417
Jutro. (Relief <i>Iv. Zajca.</i>)	424
Večer. (Relief <i>Iv. Zajca.</i>)	425
Hoja na lednik :	
Z vsemi štirimi	435
Ob prepadu	435
Čez razpoke	436
Indijansko šotorišče na Beli zemlji	444

Listnica uredništva. Prosimo potrpljenja one, ki so nam poslali pesniške tvarine v pregled. Nič ne škodi, ako se naši odgovori dobro premislijo, predno jih dobé naši znanci. O onem predmetu pa, o katerem smo razpravljali na platnicah, je objavil prav krepke besede „Obzornik“ v poslednji številki. Opozarjamo čitatelje na dotične ocene. — Žal, da imamo vedno premalo prostora!

Listnica upravnštva. Ga. M. K. v M.: Smo zadovoljni. Zdravi!

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. IX. X. in XI. po 4 gld.

Francišek Gestrin.

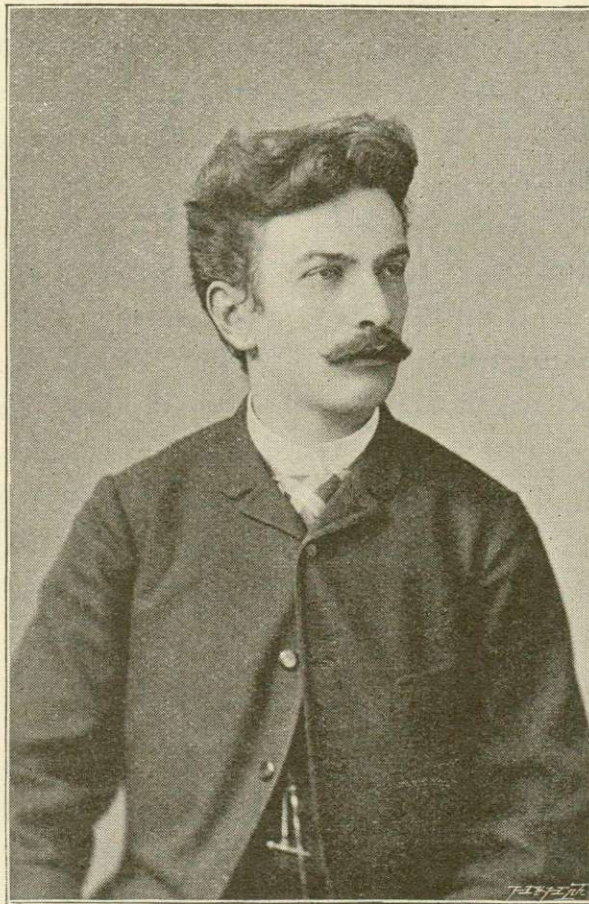
(Spisal E. L.)

Med one slovenske pesnike in pisatelje, ki so v zgodnji mladosti stopili v javnost in že s prvimi poskusi pokazali lepo nadarjenost, štejemo Frančiška Gestrina. Rodil se je v Ljubljani dné 1. grudna l. 1865. Tukaj je dovršil tudi gimnazijo l. 1884. Kot šestošolec se je že poskušal v pisateljevanju, in prvi je „Vrtec“ odprl predale njegovim spisom. Seveda se je Gestrin skrival za pohlevnimi psevdonimi.¹⁾ Ko je dovršil zrelostno izkušnjo in preстал vojaško službo kot prostovoljec, je šel na Dunaj učiti se pravoslovja. A kmalu se je premislil in si izbral stroko, ki mu je bila mnogo primernejša: vpisal se je kot modroslovec na graškem vseučilišču. Svoje nauke je redno dokončal in l. 1890. začel delovati v učiteljski službi kot suplent na učiteljišču v Gorici. Kmalu je bil prestavljen kot suplent na mariborsko učiteljišče. A tu se je prehladil na vojaških vajah, in njegovo že prej jako rahlo zdravje je tako opešalo, da ni mogel opravljati več težavne učiteljske službe. Preselil se je na svoj dom v Ljubljano na Poljanski cesti. A pljučna bolezen se ni dala ustaviti in je hitro slabila njegovo telo, dokler ni dné 15. vel. srpana l. 1893. zatisnil trudnih očij, še ne osemindvajset let star. Svoje pre-

¹⁾ Prim. Glaser, „Zgodovina slov. slovstva“. IV. Str. 48.

cejšnje premoženje je zapustil „Pisateljskemu društvu“. Njegova zadnja pesem je bila „Balada o prepelici“. Še zadnje dni je snoval načrte za povesti in pesmi.

Gestrin je večinoma prevajal povesti in igre. Izdal je svoje pesmi v posebni zbirki „Izza mladih let“, ki je izšla malo pred njegovo smrtjo. Slednjič je pisal tudi izvirne povesti.

Francišek Gestrin.

Kot prelagatelj je bil res neutruđen. Dobro je poznal razne jezike in imel tudi prijeten, gladek slog. Zato se njegovi prevodi čitajo lahko, in dasi so izšli večinoma kot podlistki, je njihov jezik vendar veliko boljši od navadnega časnikarskega sloga. Tudi kadar je prelagal prav realistične spise, je pazil na čistost oblike. Že kot gimnazijec je za „Vrtec“ prelagal kratke basni iz ruščine. Pozneje je preložil več spisov Svatopluka Čecha, ki so bolj pikantni nego realistični, n. pr. šalo „Norec“, daljšo povest „Med knjigami in ljudmi“, v kateri slika Čech na ozadju revolucije življenje materi-

jalistov, in čudno, precēj nenaravno novelo „Filemon in Bavecida“. Gestrin sam ni imel trdnega svetovnega naziranja. Zato pri prelaganju ni pazil toliko na vsebino kolikor na zvoneča imena pisateljev, in je preložil marsikatero misel, katere si sam ne bi bil nikoli izmislil. V Čechovi povesti „Med knjigami in ljudmi“ se razlagajo prav poganski

in revolucionarni nazori. Velike francoske brezverce, ki so s svojimi spisi vzbudili francosko revolucijo, imenuje „blisek za bliskom iz onega viharja, ki je očistil soparno vreme gnile evropske družbe, žarek za žarkom vshajajočega solnca nove dobe“. Po Čechu je preložil Gestrin ostro, pretirano sodbo: „Sleparstvo je vse, kar dela sedanja doba. Etikete so ostale, nič drugega. Ostala je etiketa pobožnosti, legitimitete, domoljubja, svobode, krščanske kreposti, pravice narodov, milosrdja, in kakor se vse te etikete imenujejo, pod katerimi prodajajo politični in drugi kramarji našega stoletja svoje nevkusne patvore. In v obraz se ti bodo smejali, če verjameš, da so ta gesla več nego lažnive kramarske etikete.“ Taki nazori se danes neštevlnokrat ponavljajo v leposlovju, in tudi Gestrin se jih je navzel, ko jih je prelagal. Čechov aristokrat pravi o prešeštvu: „Ljubezen takega kroja je dovoljena strast našega stanú, kakor slabost za hrte in konje, za lov in za igre.“ Take so Čechove „pikanterije“. Prelagatelj sicer ni kriv nazorov, ki jih izraža izvirnik, a po prestavi jih postane vsaj sokriv. Po Svatopluku Čechu je tudi poslovenil „Ledeno kneginjo“, koprnečo po nekem igravcu.

Tudi iz poljščine je prevajal. Sienkiewicz je v mladosti brez pravega smotra iskal svojim bogatim darovom primerne leposlovne struje. Njegov žarki, vroči čut za romantično lepoto ga je dovedel slednjič na pravo pot, da je sredi realističnih in materijalističnih slovstvenih struj zmagoslavno prodril s svojo zmerno idealno romantiko. Gestrin je prevedel njegovega „Godca Janka“, kratko črtico, v kateri je več srca in čistega čustva nego v debelih zvezkih hladno-odurnih naturalističnih romanov. Ubogo dete, od rojstva pohabljen in bolešno, čuti nepremagljivo nagnjenje do glasbe. Ko hoče dobiti v roke gosli, je surovo kaznujejo. Od udarcev in od žalosti umrje, šepetajoč: „Mamica, Bog mi bo dal v nebesih prave gosli“. „Seveda, sinček, seveda!“ odgovorila je majka, a dalje ni mogla govoriti . . . Le vzkriknivi: „O Jezus, Jezus!“ padla je z licem na skrinjo in

začela jokati . . . Žal, da ni Gestrin prevedel več Sienkiewiczevih spisov.

Največ je prelagal Gestrin Turgenjeva. Z veliko potrpežljivostjo je prevajal vse mnogoštevilne malenkosti, katerih so polne njegove s širokimi popisi razblinjene povesti. Treba je precēj potrpežljivosti, res nekaj severnega, hladnega in ravnodušnega značaja, da čitatelj prebere vse dolgotrajne popise sob, hiš, stolpov, miz, sukenj, nosov, ušes, brad, sosedov, služb itd., v katerih se je Turgenjev tako proslavil. Gestrin jih je zvesto in potrpežljivo prelagal. Iz vojaških krogov, v katerih se zaradi „časti“ dvobojujejo za vsako malenkost, je vzet „Pretepin“. Mestni ljudje „odgajajo svoje hčere, kakor pravijo, skrbno v svoji hiši, a jih oddajejo iz rok precēj naglo, po prvi snubitvi, kot slabo blago“, pravi Turgenjev v „Pretepinu“. Zapeljivec take mestne hčere — ritmojster — pokliče njenega ženina na dvoboj in ga ustrelji. — Iz vseučiliških krogov je vzet „Kólosov“. Vseučiliška mladež v tej povesti Turgenjevovi je „samoljubna, sanjarska, nenadarjena“, „zaničuje vsako gotovo znanje“, v njej pesniki rimajo: „čelovék — skelet“. Kólosov ima znanje z dekletom, o katerem pravi: „Gledal sem jo, kakor govore filozofi, z objektivnim očesom, t. j. kakor gleda sit človek jedila!“ Kólosov jo zapusti „iz jako preprostega vzroka“: „jaz je ne ljubim več . . . Ali naj se hlinim?“ To se imenuje: „Jasen, prost pogled v življenje.“ Z dolgimi popisi teles, obrazov in značajev so napolnjene „Tri slike“, rodbinski dogodki iz ruske družbe, ki so res slike ali bolj fotografije. Tudi „Troje srečanj“ je opisano v tem realističnem slogu. Turgenjev je mnogo vplival na Gestrinovo mišljenje. Gestrin ga je izkušal tudi posnemati v izvirnih spisih, a z majhnim uspehom.

Gestrin je prevedel iz češčine tudi Václava Beneša Třebizskega veliki zgodovinski roman „Blódné duše“. Beneš v njem opisuje, kako je jožefinski birokraški sistem na Češkem v trde okove vklepal cerkev in ljudstvo. Ljudstvo se je začelo zavedati, in na čelo se mu postavita kapelan in sodnik.

Krasno je popisal Beneš dušne borbe mladega duhovnika, ki v boju za ljudstvo žrtvuje svoje življenje. Vmes je obilo lepih prizorov, zlasti narodno mišljenje je krasno opisano. „Barvaste črepinje“ Jaroslava Vrchlickega so kratke povestice in črtice, ki so spisane večinoma v pol pesniškem, pol prozaiškem slogu; semtertje spominjajo celó že novodobnih dekadentov in so različne vrednosti.

Zeló pridno je prelagal igre za „Dramatično društvo“. Med njimi so spomina vredne „Valenška svatba“, „Naš prijatelj“, „Njekluža“, „Nora“, „Pokojni Toupinel“ i. dr. Ti prevodi pač niso vsi, kar jih je napisal, a označujejo dovolj njegovo naobrazbo.

Manjše je število njegovih izvirnih spisov, katere si hočemo na kratko ogledati.

Izvirnih del Gestrinovih je mnogo manj nego prevodov. Vidi se iz njih, da se je učil, ko je prelagal. Prvi spisi so pač zeló diletantni, n. pr. noveleta „Moj stric“. V „Ribičevi hčeri“ se je lotil zgodovinske snovi. V njej hoče podati sliko meščanskega življenja v Ljubljani l. 1641. Pač je porabil iz Valvazorja več krajepisnih podatkov za okvir, a vendar vsa povest nima višjega pomena, ker v nji le nekoliko frivolno popisuje, kako je bila zapeljana ribičeva hči. Njegov najdaljši spis je povest „Iz arhiva“, katera je po obliki in po slogu najboljša. V popisih in v risanju značajev posnema Turgenjeva. Precèj reališko opisuje življenje in mišljenje „inteligencije“ v majhnem trgu. Nekaj nižjih uradnikov zastopa učenost, trgovec ali župan je najvišji oblastnik poleg žandarjev, dekleta ali „gospodične“ se čutijo izobražene, ako beró kak roman, in mislijo, da je omika koketnost. Velik dogodek je, če pride med nje kak častnik, ki vsej ženski družbi glave zmeša. Javno življenje se godi v „Čitalnici“, katera mora prirediti kako narodno veselico v gozdu; mladi svet jo porablja za to, da pleše na trati kadriljo, se spremlja in sklepa ali potrjuje ljubimske zveze. Gestrinova gospodična citira nemške verze, pravi, da se „asimilira s narodo“, veruje v vraže, mladega moža vprašuje: „Ali hočeš koketirati

s svojo sentimentalnostjo?“ in se ogleduje v steklu. Poročnik je „blaziran človek“, ki hoče „živeti“ in za kratek čas moti lahkoverna trška dekleta. Tudi običajna omožena koketa, „svetna gospa“, ne manjka. Take so osebe, med katere je prišel mlad profesor star arhiv preiskovat, pa slednjič mesto starih listin odpelje s seboj poročenko. Škoda, da Gestrin ni združil kake višje idealne vsebine s to tvarino. Neslano modrovanje „o ljubezni“ je pač premalo idealne vsebine za večji leposlovni spis.

Najbolj je znan Gestrin po pesmih. V obliki posnema Cimpermana, v idejah je pa precèj prazen. Gestrin je lirik, in njegove pesmi so polne svetožalja. Gotovo je bila tudi njegova bolezen kriva, da so mu pesmi tako žalostne in obupne. Kot ironija se bere posvečenje na prvi strani: „Uživaj!“

Zatorej na stran nepotrebne skrbi,
uživaj življenje, dokler te ne mine!

Za tem čisto epikurejskim uvodom pridejo erotične pesmi. Ženska in ljubezen mu je vse. Pa slednjič se vendar-le vse končuje z obupom in nezadovoljnostjo:

Prošló, prošló! — Minul je žitja maj,
minule so ljubavi ure zlate!
Za druge rože zdaj cvetó, in za-te,
srce bolno, ostal je prazen gaj.

In drugod premišljuje:

Glej! koliko jih bilo je pred tabo,
ko jim je še prijazen vetrec vel,
a vsem usehlo stebelce je slabo,
in nerazcvel že vsak je ovenel.

Pod rušo nenasiten črv prebiva,
nemirno gloda ondu noč in dan,
zato, ko malo hipcev slaj uživa,
na bolnih tleh umrje cvet bolan.

„Cvet bolan“ je njegova poezija. Škoda, da Gestrin ni iskal višjih vzorov in idej. Naši mladi pesniki, ki se ogibljejo verskih idej, so sami krivi, da je njih poezija tako prazna in vsakdanja. Razen ženskih in smrti ne vedó ničesar opevati. A da se povzdignejo do krščanskega naziranja, katero ni le versko in modroslovno ampak tudi divno poetiško, morajo se iznebiti predsodkov, ka-

tere srkajo sedaj pri nas dan na dan. Gestrin peva:

Med samostanskimi zidovi
otožni mrtveci živé —
kedaj, kedaj pa zelenele
in cvetle veje so suhé?

Suha veja bi se z večjo pravico smelo imenovati tako bolno, brezupno pesnikovanje. Suha veja so novodobne struje, ki ne poznajo nobenega ideala, ampak samo igranje z besedami in zvoki. Krščanstvo ima krasne

ideje, in če pesnik te ideje izraža v sijajni lepi obliki, ustvari krasne umotvore. Ko bi se naš mladi pesniški naraščaj po tem ravnal, marsikateri nadarjeni mladenič ne bi taval po temi in svojih lepih darov tratil za malovredne spise. Ko bi bil Gestrin dalje časa živel, bi se bil morda povspel do višjih vzorov. Da je bil tega zmožen, kažeta nam na primer pesmi: „Naročilo“ in „Zadnji brat“, ki sta res krasni in imata trajno vrednost.

Moj stari kanapé.

Légali so dnevi prošli v grobe,
begali so meseci in leta. — —
Vse trohni, vse vidu se odmika:
vitezi so legli k večnemu pokoju,
samostanci bosopeti
spe takisto spanje trdno:
vse razdene časa bučna reka!

— — — — —
Kaj pa ti, moj stari kanapé?
Res si ti za veke narejen?
Ali tebe se ne prime molja zob?
Mari usnje je rujavo tvoje
kot Ahila slavnega hrbitišče?

Tu prebil si že stoletje celo,
drugo tudi h koncu se nagiba.
Kje so tisti, ki si ti jih pestoval?
Kje so, ki na tebi sladko so dremali?
Kje so, katerih solze ti si pil?
Kje so, katerih smeh si ti poslušal?
Kje so grofi tisti blagorodni,
kje menihi tisti gologlavi:
kje so, kje, povej mi kanapé!

— — — — —
„Vsi odšli po poti vsega so človeštva,
črni prt pokrila je rakve,
črno prst prerašča trava.“

Za nje veš le ti, moj stari kanapé!
Ti o njih mi praviš zgodbe
v noči pozni, v celici samotni,
ko pod mano spava pestri svet,
ko pod mojim oknom sova uka.
Pravi, pravi le mi zgodbe stare,
le opravljaj, le obiraj prah,
ki kot človek nekdanj tu je bival!
Namigavaj mi o grofih in groficah,
le se čudi cremitom svetim,
le zabavljaj na menihe take,
ki so brez poklica vzeli kuto;
le jezika o pojedinah
in o vinu in o čašnem žvenku,
le proslavljaj vélike askete,
romarje na skali bosonoge!
Vse po vrsti mi zatoži,
vse po vrsti mi pohvali! —

— — — — —
Jaz? — Kaj meniš, da nad tem se zgražam,
da lasje ježé se mi na glavi?
Ne, nikdar! Vse to godi se danes,
vse to dokaz je le resnice stare:
V svetu angelov in vragov ni,
svet vesoljni nosi le ljudi!

F. S. Finžgar.

Kvišku.

(Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

IV.

Solnce je preplulo skoro četrtnko poti, katera mu je bila določena meseca velikega srpana. Prejšnja noč je bila jasna, skoro hladna. Kot pajčolan tenka megla je ležala zjutraj po polju, a je izginila že ob prvih žarkih ranega jutra. In ko se je raztopila megla, ko je bila odstranjena ta tenka zavesa, zablestelo je po travi, po cvetju in po drevju, po pšeničnem klasju, po temnozelениh listih turščice na mirijade rosnih bisserov, ki so drhteli in trepetali in se žarili v odsvitu solnčnih pramenov, drseli po listih, kapali v travo, objemali in topili se tam z drugimi kapljicami, in kot spojeni in stopljeni v vroči ljubezni drseli vedno niže in niže, dokler jih ni použila združene v opojni omami črna zemlja. — Bilo je prekrasno jutro.

In v to krasno jutro se je zagledala na onem vzvišenem robu grajskega vrta, kjer je pod starim hrastom mizica in stolec, od koder se tako lepo vidi po pisani ravnini, Margita Ladičeva. Rahla sapica je dihala od vzhoda, tako rahla in tiha, da je komaj gibala mehke lase na Margitini glavi, tako lahka, da ni šumelo listje na hrastu, ampak je samo posamezen listič vztrepetaval, nalahko, neslišno, kakor bi se bal dramiti sanjajočo deklico v senci starega hrasta. Metulji so pa jadrili in pluli s pisanimi krili nad cvetjem, posedali na listih, gibali počasi s krili, da so se izpreminjala in odsevala v božjem solncu, potem pa zopet odfrleli po mehkiem vzduhu mirno, posamezno, ali pa so zaplesali po dva in dva v strastnem vrtincu dvigajoč se in padajoč nad zeleno grivo. Vmes so šumele čebelice, poletavale zamišljene v delo od cveta do cveta in se niso menile za ljubezensko rajanje

metuljev, ne za sanjajočo Margito, ne za tralaličanje tičev — za nič; njih slast, njih naloga je bila: delo, vztrajno delo. Doli na grajski njivi se je pa pripogibalo desetero ženjič, seklo s srpi rumeno klasje in je vezalo v težke snope.

Pred Margito je ležal na mizi bel papir, na njem se je svetil majhen, srebrn tintnik in belo slonokoščeno držalo. Ona se pa ni menila za pismo, zrla je zamaknjena v to rajsko naravo nepremično, podpirajoč zamišljeno glavico s tanko, belo roko, katero je obdajalo široko, skoro prosojno rokavce. Tako je bila zatopljena, da ni začutila pikapolonice, ki je priletela na njeno roko in plezala po njej kvišku na konec prsta, zaplesala na njem, razpela brenčaje krila in zopet odletela. Tedaj se je pa zadela kostanjevih las in jo rahlo zaščegetala, da se je Margita stresnila in otresla z roko — a pikapolonica je že izginila nad travnikom v solnčnih žarkih. V stolpu je bila ura poldesetih.

„Ah, pol ure že sedim, in še črke nisem napisala!“ vzdihnila je Margita, odprla mehanično tintnik, razgrnila belo polo, prijela za držalo, pomočila ostro konico peresa v črnilo in zrla na to belo polje, katero bi morala obdelati, posejati z duhtečim cvetjem ljubavnega pisma.

Pero je bilo namočeno, roka pripravljena, pripravljen papir — vse —: treba je bilo le še hoteti, in pero bi drselo po belem listu. Napisala je, da bi vsaj jedenkrat začela, naslov. Potem je zopet čakala, pomočila v drugič v tintnik, a ni se ji dalo pisati. Bela pola je bila kakor megla v njeni glavi, katera je zavila in zakrila vsako jasno misel, katera je bila mrzla, brezčutna, prava zimska megla, ki je ovijala njeno srce, da ni nič čutilo, da se ni ganilo, ne tlelo, ne

gorelo, ampak po svoje mirno tolklo, kakor brezčutno nihalo navite ure. Pisati bi morala Lotarju, odgovoriti na včerajšnje pismo, in pisati mora, tako je rekla tetka, ljubeznivo, srčkano, iskreno; izraziti veselje, da pride, da ga komaj pričakuje, da se bodo krasno zabavali — da . . . Vedela je, da ji je teta še več narekovala, da ni bilo teh „da“-stavkov ne konca ne kraja. A ona se ni zanimala zanje, brez jeke so šli mimo njenih ušes, srca se niti dotaknili niso. Zapomnila si jih je, kot si zapomni dijak migljaje in navodila profesorjeva, kadar mu dá domačo nalogo s tako težkim in filozofskim naslovom, da ga dijaški um nikakor ne dojme, in zato napiše pusto in mrzlo nalogo, kot bi pisal slepec o bojah nebeške mavre. In tako bo morala pisati Margita, pisati baronu Lotarju, ko je vesela, da je sama, prosta kot srna v lozi, ko se ne suče krog nje s tistimi nosljajočimi frazami, katere se je naučil pri častnikih, ter ji ne deklamira večnih komplimentov o njeni rasti, o njenih resničnih in neresničnih vrlinah. Temu torej mora pisati, temu naravnost lagati, da ji ni prestatu brez njega, da se dolgočasi, ko ji vendar že davno ni bilo tako ugodno pri srcu kot v tem grajskem miru sredi te divne narave. In ona mora, mora — tako hoče tetka, tako želé stariši, mora mu pisati, mora ga čislati, saj ji je usojen za celo življenje. Tako delajo menda tudi druge, to je pač tista trnjeva pot, ki pelje pod sladki jarem zakona. Margita tega ni mogla umeti. Zakaj bi se morala močiti, zakaj vzeti prav Lotarja, ko ga vendar ne ljubi, ko ne čuti čisto nič potrebe in hrepenenja po njem? Saj je vendar-le brala toliko romanov, novelic — in oh, kako so tam junakinje ljubile, kako koprnele po zaročencu —: a ona ne čuti nič, čisto nič. Zdi se ji cela stvar prav taka kot kupčijska pogodba, katero sklepa mrzlo in razsodno njen oče. Razumela ni sama sebe in skoro ni mogla verovati pisateljem, da bi bile istinito na svetu ženske, ki bi se tako ogrevale za moškega, tako vzdihovale, tako jokale, omedlevale samega koprnenja. Ona je ljubila prostost, ljubila svoja konjiča, s ka-

terima je vihrala po cestah, ljubila izlete, kjer je plezala skozi grmovje, da se je vrnila domov trudna in spehana in potem legla in se sladko spočila brez sanj, brez vzdihov in nepokojnih nočij.

In prav to razigrano veselje je bilo jasni dokaz, da je njeno srce pogrešalo nečesa, da je hrepenelo po nečem, in prav zato v tem živem vrtincu, v tem beganju iskalo tistega, česar še poznalo ni. Slednjič je napisala nekaj mrzlih, brezčutnih vrstic, opisala lepo prirodo, dostavila par tehtnih stavkov, podpisala se krepko, zvila pismo in zalepila zavitek. In ko je kakor jezna udarila po znamki, katero je prilepila, počila je v hrastovem gozdiču za njo puška. Margita se je ozrla, obdržavši še vedno stisnjeno pest na znamki. Iz srede hrastov se je kadil sivkasti dim, kateri se je hitro poizgubljal v vetru. Lovca pa ni zapazila, pregosto je bilo drevje. Radovedna je bila, kdo strelja, in skoro bi bila šla pogledat, da se ni sramovala in bala nepoznanega lovca. Toda dolgo ji ni bilo treba ugibati, kdo da je streljal. Iz gozda je stopil Ante Lacinger. V levici je držal mrtvo šojko. Margite ni videl, zato je šel žvižgajoč narodno pesem po stezi proti hrastu, pod katerim je sedela Margita. Le par korakov od hrasta jo je zapazil za drevesnim deblom. Obmolknil je, prijel šojko z desnico, da bi mogel gospico dostojno pozdraviti.

„Klanjam se, milostna gospica!“

„Dober dan, gospod doktor! Vi ste streljali? In zadeli, kakor vidim. Dober strelec!“

„To pač ni umetnost, da se zaleze taka tica in ubije!“

„Ali hodite radi na lov?“

„Ne morem trditi, da sem strasten lovec, gospica; ali v počitnicah denem rad puško na rame, da se nekako silim in več hodim po gozdu; sicer bi mi bilo dolgčas in bi bržkone obsedel doma pri knjigah, kar bi ne bilo koristno zame.“

„Čakajte, sedaj vam pa ne bo dolgčas. Prednica Gabrijela mi je obljubila, da boste hodili z nami na izlete, ker ste rojak in poznate vse zanimivosti. Ali boste res tako prijazni, gospod doktor?“

„Gospica, na službo, kadar vam milo in drago. Zame bo le čast in ljubo veselje, če vas bom smel spremljevati.“

„Hvala, gospod doktor, da ste tako prijazni. Midva se bova vozila skupaj; Dendi in Hasan sta preiskra, zato se mi utrudijo roke, če ju dolgo vodim; vi mi boste pomagali, kaj ne?“

Margita je uprla velike oči v Anteta, nagnila vprašajoče glavico po strani in bila tako najivno prijazna, da bi ji Lacinger ne bil odrekel — ne bil mogel odreči, če bi ga prosila, da gre v ogenj zanjo. In on ji je vrnil pogled, izrazil veliko veselje nad to ponudbo, in ker je zapazil, da ima Margita na mizi pero in tintnik, poklonil se ji prijazno ter odšel.

„Torej, gospod doktor, do večera, ko pridejo gospe, napravite načrt za izlet; potem se bomo posvetovali!“ Margita je naročala to Lacingerju, ko je že odhajal, in se je tedaj še jedenkrat obrnil, še jedenkrat se poslovil in obljubil vse natančno izpolniti.

Mladi pravnik je odhajal lahkih, nepretiranih naravnih korakov. Bil je mladenič srednje velikosti, lepo somerno zrastel, nekoliko bledega, a ne bolehnega obraza, ki je bil sicer suh, a ne prestrog, resen, pa vendar oblit z nekim odsvitom mehkega srca, kot se vidi na licih blagih a kremenitih značajev, ki so neizprosni in trdi sami zase in kadar jim gre za njihovo prepričanje, sicer pa do bližnjega nikdar kruti, tiranski, ampak vedno mili in rahločutni.

Margita je stala ob hrastu in zrla za njim, kot bi presojala vsak korak, vsak gibljaj. In ko je izginil v drevored, priznala si je kar odkritosrčno, da ji ugaja ta Ante in da sodba gospe pl. Albenijeve ni prava, da ni bilo na njem prav nič robatega, nasprotno, vse je v lepem soglasju, vse naravno, vse prikupljivo. — Čudno — prvi kratki sestanek — in Margita se je veselila bolj izleta kakor Lotarjevega prihoda.

V.

Uuu — u — u — u! Votlo je brlizgal parnik pred Opatijo in klical izletnike, da se

vrnejo na krov in se odpeljejo zopet proti Reki.

Iz opatijskih parkov se je usula pisana množica reške gospode in govoreč laški, madjarski in hrvaški, šetajoč se bližala obrežju. Videti je bilo v tej živi reki gruče in skupine najrazličnejših obrazov, najraznovrstnejših toalet, dragocenih in preprostih, domačih in tujih, okusnih in neokusnih. Tu in tam se je zabliskala v solncu svetla sablja, drugod je zopet gledal črnordeči fez širokohlavnega Dalmatinca nad vso množico, ker je ponosno čepel na glavi orjaka velikanških brk, širokih pleč in mogočne rasti. Tam je zopet kričala golomeča in goloroka, od solnca osmojena deca italijanske krvi, skakala in se lovila, in s svojo porednostjo nagajala ubogi guvernanti.

Iz parka je pa vonjalo najbujnejše cvetje iztočne zemlje, in širokolistne rastline so razprostirale mesnate široke liste in dihale ugodni duh sočnega zelenja; vzpenjale so se vitke palme, goste pinijske, platane nad nizkimi lantanami, ketmijami, bodečimi kakti in cvetočimi jukami. Morje je pa plulo in pljusalo tresoč se v majhnih valovih, ki so zapored šumeli ob skalovito obrežje, razpenili se ob njem in se potapljali nazaj v brezmejno vodno ravan.

Izletniki so se ukrcavali. Na bregu je stal postaren gospod redke, sive, kratko pristrižene brade, in njegova, dokaj visoka, preveč rejena soproga, ki se je živahno pogovarjala z mladim kavalirjem. Ta je bil bolj zagorele polti, nosil je dolge, rjave zalisce, ki so bili sredi lica v ravni črti prestriženi in so se spajali z redkimi a dolgimi in nič zavihanimi brki pod nosom. V roki je vrtel kratek bič s srebrno konjsko glavo na koncu; hlače je nosil dvobarvene-jahalne iz črnega sukna in jelenove irhovine, in na visokih škornjih so se mu svetlile ostroge z majhnimi kolesci.

„Milostna, konec tedna odpotujem za gospico Margito“, nosljal je dobrikajoč se baron Lotar gospe Ladičevi.

„A, gotovo, gospod baron! Ah, veste, da se dolgočasi na kmetih?“

Jutro.

Relief *Iv. Zajca.*

Večer.

Relief *Iv. Zajca.*

„Gotovo, milostna! S srcem sem itak vedno pri tej dražestni cvetki.“

„Torej poslovite se čimpreje s častniki in pojdite za njo!“

„Moramo iti, zadnji smo! Z Bogom, gospod baron!“ Ladič je podal baronu roko in silil na ladijo. Baron Wegel se je poklonil gospe neizmerno globoko, pogledal ji s tistimi nejasnimi, s sumljivimi kolobarji obrobjenimi očmi, ki so strogo zanikavale baronovo solidno življenje, gospo v lice, počakal na bregu, dokler ni parnik odplul, in še za parnikom dvakrat salutiral, potem se zasukal na pesku in odšel skozi park ter si tam prižgal fino egiptovsko cigareto.

„Barona moramo spraviti za Margito“, pričela je gospa Ladičeva možu, ki je slonel ob ograji na krovu in malomarno zrl v šumeče valove, katere je rezala ladija.

„S častniki preveč zapravlja in dela nove dolgove.“

„Saj jih ima že itak dovolj. Meni se zdi vse to že preneumno!“

„Kaj? Kako govoriš? Bodi no pameten! Ti nimaš nobenega preudarka, zato gre tako pri nas. Saj veš, kaj je s kupčijo — in kaj je z našim posestvom! In tebe nič ne skrbi bodočnost, čisto nič. Tje v en dan bi živel, da imamo le za danes, za jutri se bo že kako naredilo.“

„Tako na koncu vendar nismo“, odgovarjal je gospodarski ženi nekoliko užaljeni mož.

„Na koncu, na koncu! Seveda ne pojedemo beračit. Ali otroke imamo in tem je treba uglasiti pot, da pojdejo kvišku, da ne bodo obtičali po nizkih službicah ali morda celó v tvojem bureauu. Pomisli na sorodnike baronove: Nadsvetnik Kapl, svetnik N., predsednik — grof — ha, to je sorodstvo, ki ima vpliv! Adolf je sedaj pravnik; kaka karijera zanj v politični službi, če imamo zase baronove sorodnike! In Henrik, no, ta je sedmošolec — imam že tudi načrt, a ti ga ne izdam; pri tebi se mora vse narediti brez tebe; in ko je dovršeno, pa gledaš in se čudiš: Naa — saj je to res izborna! Če bi ti pa naprej razodela, dobil in stavil bi

vse zapreke in vzroke za contra. Torej sedaj nama gre za to, da se baron oklene Margite — potem je naša hiša na gladki cesti do časti in slave!“

Mož je poslušal soprogo in gledal še vedno v valove, gledal kot mož brez lastne volje, brez duhovitega preudarka, ki se kloni ženski pameti — morda ker ni zmožen, morda zato, ker uvidi, da so v lokavosti, ukanah in v praktičnih spletkah ženske redno spretnejše kakor moški. Gledal je torej v zeleno morje in poslušal šumenje valov ter pokorno molčal.

Baron Wegel se je vrnil skozi park, kjer so ga pred krasno vilo, najlepšim opatijskim hotelom, na prelepi terasi, ki je bila obsenčena z gostim listjem divje trte, čakali prijatelji: štirje častniki in dva civilna gospoda, plemiča.

„Ugodna perspektiva, Lotar?“ pozdravil je došlega barona ulanski nadporočnik ter si vihal z dišečo pomado natrte brke.

„Ugodna, kamerade! Palas Minerva mi je mila. Stari se drži nekoliko mrklo, a zmaga je gotova.“

„Častitam!“

„A, človek mora tudi prave vojne štrapece prenašati, da si ustanovi ugodno zakonsko posadko. Sedaj, ko se imamo tu tako infernalno dobro, moram proč — moram za njo — ne pomaga nič. In kam pojdem, ugani, ugani, prijatelji!“ Baron je potegnil iz brušene steklenke dolg požirek refoška.

„To pač ni težko uginiti. Na letovišče — in tam se boš zabaval na troške njenega očeta, da ti bo vrag nevoščljiv!“

„Prokleta nevoščljiv, seveda! Pomislite: ona je deloma v samostanu, deloma v kaznilnici: Jedna družba nune, druga — kaznjenke. To bo zabava!“

„Originalno, Lotar“, udarili so vsi hkrati v smeh. „Tam doživiš izvernih pikantnostij; za štirinajst dnij prineseš gradiva s seboj za kazinske večere.“

„Dolgočasno bo to gradivo! Z Margito stanuje njena sorodnica, teta Evfrozina, usmiljenka. Ta jo vodi in ima silen vpliv nanjo.

Zato mi je pisala tetka Tera, da naj si izposodim pobožno masko, sicer mi ta teta vse podere.“

„Kolosalno, Lotar! Vedno bolj zanimivo! Teden dnij bi si dal arest, ko bi te mogel videti, kako boš igral to zate tako važno ulogo. Na zdravje, gospod nunski frater!“

Slavni vitezi so trkali in pili, zbijali kosmate dovtipe na račun ubogih usmiljenk in poštenih ter nepokvarjenih ljudij sploh. Lotar pa je nosljal, zvijal in sukajl oči ter jim med grohotom in ploskom kazal, kako se bo hlinil, da bo pobožno dušo tetino kar očaral in omamil. Pili so dolgo, da so bili vsi preveč razvneti. Solnce je že zatonilo za Učko goro, družba si je naročila konje, da odjaše proti Reki.

Lotar je imel visokega vranca z belo liso na čelu.

„Veš kaj, Lotar“, nagajal mu je ulanski poročnik, „ker si tako nadepoln ženin, privoščil bi si lahko boljšega konja. Ta ni več za te!“

„Kaj, boljšega konja? Kdo ima boljšega na Reki? kdo? Stavimo, kdo kaj stavi—?“

Lotarju se je poznalo vino, in navihani poročnik je dobro poznal njegove slabosti. Zato ga je nalašč podražil, da bi ga pripravil do kake stave, katero bi Lotar, kot navadno, gotovo izgubil.

„Jaz stavim!“

„Nič! Stavimo vsi skupaj — in gospod baron je sam zoper nas! Tedaj, kako stavo?“

„Stavim, da ta konj preskoči to-le mizo, na kateri naj bo petdeset šampanjk. In če le jedno prevrne, plačam vse; ako ne, plačate jih vi!“

Stava je bila drzna. Poznali so Lotarja, poznali konja. Lotar je bil dober jezdec, in če bi konja pritiral do skrajnjega napora, lahko bi se to posrečilo. Toda ganiti se niso smeli, morali so udariti na stavo.

Markerji so morali takoj odnesti mizo na ugoden prostor izven parka, potem so nanosili na mizo šampanjk. Radovednega ljudstva se je zbralo hitro ogromno število. Vsa cesta je bila zastavljena z zvedavimi obrazi. Tik ob mizi je stala komisija, ki bi

imela natančno paziti na konjska kopita, ali so se zadela steklenic, ali ne. Lotar je že sedel na vrancu, kateri je bil in hrzal ter se vzpenjal kvišku, nemiren in igrav. Baron ga je stiskal in dražil, da bi ga še bolj razvnel.

Ko je bilo vse urejeno, odjahal je Lotar skozi dolgi špalir gledavcev v kratkem diru in se oddaljil toliko po cesti, da ga skoro niso videli. Mučen trenutek čakanja je nastopil. Množica ni glasno govorila. Le tiho so šepetali med seboj, nekateri veseli take igre, drugi zabavljajoč na predrznost in zapravljalnost baronovo. Marsikdo med gledavci, ki je dobro poznal barona, a poznal tudi Margito in že slutil za nakane, ki so se snovale za zvezo, je pomilovalno kimal z glavo: Uboga Margita!

„Toka-tok, toka-tok“ se je zaslišalo po cesti. Gledavci so odstopili za par korakov od ceste. Baron je drvil na vrancu proti tej umetni barijeri v najgorjem kalopu. Vranec je brzel v silnih skokih, dolgih in naglih, pa tako lahkih, da se je zdelo, kot bi bila zemlja prožna in bi ga vselej, kadar se je dotakne, vrgla z elastično silo v zrak. Glava je bila stegnjena naprej, nozdrvi so prhale, od brzde je letela pena po zraku. Baron je pa sedel v sedlu kot bi bil prirastel. Izborna je jahal. Roka je popustila povodce in dala vso divjo prostost konju.

Še dva skoka, in vranec bo moral čez mizo. Gledavcem sta zastajali kri in sapa — oči so se jim napenjale, usta so čakanja kar zevala, pri srcu pa jih je grabila neka tesnoba kakor strah.

Zadnji toka-tok! Vranec je prhnil čez mizo v tako silnem skoku, da sta splavali prvi nogi visoko nad zlatimi vratovi šampanjk. Toda miza je bila široka, dvig vrancev je bil za nekoliko predaleč od mize, in zadnji nogi sta zadeli v vrsto steklenic, ki so se prevrnile, razbile in šumeč in kipeč sičale iz sebe dragoceno pijačo. Ali kljub temu je ljudstvo ploskalo baronu burno, divje, kričalo, pozdravljalo ga, ko je jahal počasi na znojnem konju nazaj skozi vrsto, metalo nanj cvetje, pahljalo mu z robci ter ga ob-

sipalo kot junaka prve vrste z vsemi močimi slava-klici.

Baron se je pa klanjal tej množici in ponosno kot Cezar v triumfu izprevajal konja.

Vedel je, da je stavo zaigral, a kaj bo ta bagatela, petdeset šampanjk — katero pokrije Margitina dota, v primeri s slavo, katero si je pridobil in o kateri bo govorila jutri cela Reka! (Dalje.)

Najstarejša.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Konec.)

IV.

Jednakomerno dolgočasno suvaje je pihal vlak z Anko in Milko preko slovenske zemlje pobeljenih poljan proti vzhodu. Dolgčas sta prav tako čutili deklici, vozeči se v drugem razredu, kjer se vozijo boljši stanovi, kakor ga čuti v umazanem kupeju tretjega razreda samujoči proletarec na lesenih klopeh, ki srepe zre predse ali pa ravnodušno prezira sopotnike ter prešteva groše, ostale mu pri plačevanju voznega listka . . . Tudi suvanje železniških vozov čutijo sopotniki vseh razredov v bratovski vzajemnosti med seboj.

Toplačeva Milka, skrbno in toplo opravljena, bi bila rada zvedela, ali trese in suje tudi v prvem razredu, ki je večinoma prazen.

„Seveda, čim več se jih vozi, tem več trese“ se neumestno pošali nagajiv velikošolec.

Vsled te neslane šale se Milka užaljena ozre v sestro, ki je zadnji čas zamišljeno strmela skozi okno v daljavo.

„Ko bi se bilo treba peljati še pol ure, pa izstopim, tako mi je dosadno. Pa tebi, Anka?“

„Jaz bi se pa še najrajša peljala kar naprej, naprej, sama ne vem, doklej. Pri sestri bo tudi tebi dolgočasno, boš videla. Tisti otroški krik, ropotanje in šepetanje, jok in smeh, pa zopet vpitje in vedni nemir ni za vsake živce. Ti nisi slišala, pa ne veš. Človeku se mora glava zmešati, ko začneta najprej dvojčka, potem mlajši bratec za njima ubirati stopinje po sobi, a priteza jim še

sestrica v maminem naročju. Te zabave se naveličaš še prej, nego sem se je jaz.“

„Pokaj si tako silila sem-le?“

„E, pokaj? — Boš že videla.“

„Anka, ti si čudna, ne zameri! Jaz te ne umem, a drugi tudi ne. O, da bi bilo skoro konec voznje. Sedaj še to! kaj z otroki — se že pobotam.“

Anka ni rekla ničesar.

Še nekaj sunkov, brlizgov, sopljenja strojevega, počasne voznje, in kolodvor se je zasvetil in zvonček zapel: cin, cin, cin, uha-jajoči sopar je šumel, vršal, resk! fi - fi - fiii! in vlak je obstal.

„Tukaj, Anka!“

„Da, tukaj. Glej jo no, Betko! Tam le naju čaka, dasi je že pozno. Zares skrbna sestra! — Stopi, stopi, Milček, pa jo pozdravi!“

„Ali ti ne pojdeš?“

„O, pojdem, kaj pa, no!“

Zopet šumenje, vršenje kakor na semnju. Sprevodnikov glas, ki je kličal ime postaje v obeh deželnih jezikih, je kar zamrl v morju drugih glasov. Še precej potovalcev je hitelo s prtljago na kolodvorski peron, kjer so si pomagali s komolci skozi izhod, drugi, poznavajoči te neizogibne brezobzirnosti, so se pogovarjali poleg vlaka ali pa pozdravljali znance. Tudi Milka in Anka sta poljubili sestro na obe lici, vprašali druga za drugo z običajnim: kako je kaj? ter se polagoma zgnetli skozi vežo.

Ni se jim takoj posrečilo stlačiti se v dokaj obširnih plaščkih skozi neupogljive

komolce. Slednjič so bile vendar na drugih vratih.

„Sem hotela naročiti voz, pa teh par korakov že pridemo“, se je opravičevala Betka. „Torej le za menoj, dekleti!“ — In njena nizka postava se je pomaknila za dobršen korak naprej po škripajočem snegu. Črna njena čepica je bila že kar nasajena samih blestečih se iglic, nabranih v ostri megli, fino oblikovano lice je pa deloma zakrival pajčolan. Ne meneča se dovolj za svoji spremeljevalki, pokaže z drobno črno orokavičeno desnico pred seboj slabo razsvetljeno visoko poslopje: „Glejta, tam-le v prvem nadstropju je naše gnezdo; pa saj to, Anka, že veš; Milček ni bil še nikoli pri nas, ha, ha! Danes ga postavimo na peč, ne Anka?“

„I, Betka, komu praviš to?“ jo pogleda Milka radovedno.

„Pa res! kako sem pozabljiva! Čakaj no, saj pojdemo skupaj! Ná roko! In ti, Anka! kje si? kje pa si? Anka, Anka — a — a!“

„Joj, joj, Milček! kje pa je Anka?“

„Jaz ne vem, res ne vem. Anka, Anka, Anka-a-a!“ Nekoliko ljudi se je za hip ustavilo in ob kolodvorski svetlobi ugibalo, kaj neki se je utegnilo zgoditi; toda mraz je bil preoster, da bi napasli svojo radovednost.

Betka in Milka sta še klicali in šli slednjič nazaj na kolodvor iskat in klicat sestro, ki se jima je bila iz gneče skrivaj izmuznila nazaj v prejšnji kupé.

„Ta otrok se nama je pa res izgubil; boš videla, Milka!“

No, „otrok“ je sedel zložno na prejšnjem mestu, ter vljudno odgovarjal onemu velikošolcu, ki je hotel vedeti zadnjo postajo, dokler bo še v družbi „ljubeznive“ tovarišice. Anko je ta ljubeznivost zanimala prav malo, motila prav nič. Nit pogovora se je jela trgati, Anka je pa jela nemo pogledovati svetilko nad seboj, nemo svoje sopotnike in nemo tudi skozi okno v gluho, mrzlo noč, ki ni slutila njenih težav, kakor jih niso prijazni sopotniki.

Snovala je načrt za načrtom in zopet podirala načrt za načrtom: ali naj ga vabi

z lepa in resno, ali z jokom in očitanjem. Ali je v tem ugibanju dospela do končne samodoločbe, ni mogoče trditi; zakaj prišedšega sprevodnika je vprašala, kdaj vozi tod mimo prvi vlak zopet nazaj.

„Zjutraj ob treh; to ne bo še kmalu“, je bil odgovor in „Mislim, da ne“, pristavek, ker vprašavka ni hotela prve usluge nagraditi drugače, kakor samo s „hvala lepa“.

Vsakomur to ni zadosti.

Velikošolec se je zabaval z drugimi in pripovedoval razne dunajske dijaške umetnosti; dostavil je tudi ponosno, kako namerja nalagati tovariše o nevarnostih današnje vožnje, pretiraval mraz, množico snega in čudne sopotnike.

Čas se je vlekel kakor slabo leto. Anka je vsak hip imela v rokah zlato žepno uro; čimdalje nestrpneje je pogledovala skozi okno.

Resk! Bum, bum! Vlak se ustavi. Sprevodnik zakliče ime postaje samo v jednom deželnem jeziku, ki je votlo donel po praznem kolodvoru. In Anka ogrne svoj šal, pobere muf, popravi rokavice ter izgine iz kupeja v svetlo ledeno meglo, neusmiljeno režočo ušesa in lice.

Vlak vzdihne, zasopiha, brlizg, topot lokomotive, uradni: fertig! in polagoma odleze naprej, na zeleno — sedaj pobeljeno — Štajersko.

Tudi Anki je velelo srce naprej.

Na peronu oddá listek in tiho vpraša, je-li res imel sedaj službo gospod Rafko Kos?

„Imel, resnično; pa je že doma pri svojih“, je odgovoril vratar v spakedrani nemščini. Anko ni zanimala pokvarjena govorica; hitela je:

„I, pri kom, za Boga?“

„I, pri ženki in njenem mlajšem bratcu... E, hej! Veseli ljudje... hi, hi!“

„Joj, joj! Re-e-es? — Moj Bog! — Oh! Peljite me no k njemu, prosim!“

„Vas? kdo pa ste vi, oprostite!“

„Jaz sem njegova . . .“ Deklici je zastal jezik.

„A, ha! Njegova ste, njegova . . . hi, hi! Vem! Takih se je oglasilo zadnje čase že

več —, pa lepih, brdkih, hi, hi! a nikogar ne pusté gori.“

„Mene bodo že pustili. Prosim, peljite me, pokažite, samo pokažite, prosim.“

„Ne smem, gospica mala, ne smem. Zapretil mi je, da me zapodí iz službe, če...“

„Če vas prav lepo prosim, storite no! Ne bodete zastonj! Čujte vratar — gospod vratar!“

„Gospica, pametni bodite! Tega ne smem in ne morem; jutri bi bil na cesti z ženo in devetimi otroki; pomislite!“

„Vam bo Bog pomagal, gospod. Prosim, no!“ — Dobro natlačeno novčarko mu je kar odprto molela pod nos.

„Le sitnosti ne, gospica! Jaz sem dober človek, dober kakor beli kruh, pa —“

„Pa mi vsaj pokažite, potem že najdem.“

„M - m - m! Saj pravim“ — je govoril vratar, stezaje roko po ponujenem srebru in se obračal naravnost k razsvetljenim stopnjicam: „M - m - m! Ne bo prav, vam povem“, reče za odhajajočo Anko, ki je z mufom otirala debele solze iz očij. Lahno je stopala v prvo nadstropje.

„Škoda! M - m - m!“ je zopet mrmral vratar zadovoljno ogledovaje nepričakovani dar pri bližnji svetilnici: „Dobro plačano, — zastonj. Sedaj že vsi spé. On itak ne utegne. Oglasila bi se rajša tukajle v restavraciji.“

A bilo je prepozno.

Anka se je samosvestno pomikala navzgor. Kdor bi bil videl to vznemirjeno, od mraza in razburjenosti zažarelo lice, bi bil mislil, da se mlada dama vrača od toplega čaja med nagajivimi prijatelji in prijateljicami na gorko posteljo. In ta postava v toplém plaščku s predrzno naprej pomaknjeno čepico, ta mrzlično hlastna hoja ne kaže prav nič nekđaj okorele Anke; to je postava in hoja samosvestne mlade dame, zavedajoče se svoje dovršenosti.

„Kam pa gredó? Naj ne zamerijo“, — vpraša v zadregi nasproti ji došli postajni postrešček.

„K tistemu Kosu bi rada, h gospodu Kosu, ki je sedaj-le opravljal službo na mestu postajnega načelnika.“

„Že spé, če mi verjamejo ali ne. Sedaj-le so zaklenili za meno.“

„Katera vrata, prosim?“

„Prva na levo.“

„Hvala lepa!“

„Pa ne bodo doklicali, tako jim povem. Spé v drugi sobi skozi kuhinjo.“

„Poskusiti hočem!“ V mislih je pa še pristavila: „tudi če razbijem vrata...“ Male nožice so prav trdo stopale po mehki preprogi, in kretanje rok ter odločno, markantno obračanje telesa je pričalo, da je notranji krmar Toplačeve Anke silno samosvesten. Zapuščali so jo vsi dobri duhovi. Kakor orel išče svojo žrtev s srepim in poželjivim pogledom, tako se je tudi Anka ozirala, kje so prva vrata na levo.

Najprej glasno potrka... zopet potrka glasneje, potem z vso močjo. Nič. Začne na tihem ihteti, pozneje glasno jokati in pozivati: „Rafko, Rafko, moj Rafko! Odpri, odpri!“ A Rafka ni bilo.

Potem se začne ponavljati isti vsposed, samo da se je javljalo silno trkanje, jok, ihtenje in klicanje hkrati. Lotila se je tudi lomiti kljuko v durih... Tedaj se ključ obrne znotraj, duri se nagloma odpró, Anko objame nenadejana svetloba, da se umakne nekaj korakov, na pragu pa ugleda njega — Rafka v nočni suknji s svečo v roki.

„Kdo je? Saprment, kaj?“ — Anka je zaječala in pritisnila muf na oči.

„Kdo je? vprašam, sapra...“ zarjove, da je votlo odmevalo doli v vežo in na peron kakor iz soda. Ne dobivši odgovora posveti bliže — Anki prav pred oči — ostrmi, obrvi se mu naježé, ošiljena brada stopi naprej kakor v brambo, in skozi zobe siknejo besede: „Ali te sam satan nosi za meno? Nisi še spoznala, da te nisem maral? Bog ti daj pamet!“

Zaloputnil je duri, zvonček v veži je pa zapel: cin, cin, cin, cin, kmalu je bil tudi vratar pri prvih vratih na levo.

Zavedal se je svoje službe in daru v žepu ter po tem uravnaval vse početje: „Ali nisem rekel, gospica, da sem dober kakor bel kruh, ki se jé, a tudi hud kakor hudič, ki v službi

— ne, v sili — muhe žre? Tako-le: prosim, oprostite ali pa zamerite, tako-le pred mano doli! . . . Gospod namestnik hočejo mir, in vsakdo ima rad mir po noči. Zato: naprej!“

Šla je molčé pred njim po stopnicah, toda ne več ona skoro sloka postava; bila je potrta, sključena; stopinje so ji zastajale, kolena se šibila, a solz, solz, ni bilo več...

„Tukaj, prosim, v restavracijo! — Je še odprto. — Ali pa, kamor hočete.“

„Da! kamor hočem jaz, ker vi ste presurovi, — pravi učenec onega tam gori. Vas je naučil tisti Kos . . .“

„Kaj, kako-o-o?“ Zaloputnil je za njo duri, da je votlo odmevalo po vsem poslopju.

Anka se ozre v zaprta vrata, v temna okna za seboj, na levo in desno; povsod tema, mraz, grozna tiho.

„Toraj do tukaj-le sem dospela?“ Roki je neobčutno stiskala v muf, neobčutno stopala naprej ter se opotekala po razmetanem snegu brez smotra v črni noči. Mraz ji je rezal lici, prodiral plašč in muf, a v razburjenosti ga ni čutila. Le naprej, naprej!

Neprodurna megla je zakrivala zvezde, oko je zastonj iskalo poti s kolodvora. Anka se je vrnila nazaj k poslopju ter iskala razsvitljenih oken, za katerimi se skriva on . . . Nekolikokrat je pobirala s slabo razvožene poti h kolodvoru muf in samo sebe z zmrzlega snega. Pobila si je čelo, nasek . . . razpraskala rokavice in brisala nekaj vlažnega, mokrega z brade, z ustnic . . .

Ustavila se je na zadnjem koncu postaje in upirala motno oko v okna prvega nadstropja. Tam je za težkimi zavesami brlela slabotna lučica . . . „Da, tam-le mora biti! Tam se veseli z mlado ženko on, ki je mene pozabil, prevaril . . . neusmiljeni — prokleti Rafko! Da bi te — — Nič! To je greh! Morda sem bila tudi sama prelahkoverna.“ — Varno se je pomikala ob vrsti starih železniških voz, naslanjaje se na odmetani sneg in oziraje se v medlo razsvetljena okna.

Ura je s tankim, čistim glasom odbila polnoči.

„Joj, še tri ure do vlaka, tri ure do — —. Sramotó mu hočem napraviti. Moje življenje

je itak zaigrano, moje telo pohabljeno . . . Jeden trenutek — pa vsega konec. Bog mi odpusti! — Brrr! . . .“

Mraz jo je tresel, in zobje so ji glasno šklepetali.

Počasi se je prestopala in premišljala svoje življenje, a vroče solze so ji kapale na muf in zmrzovale na posameznih kosmičih . . . Življenje polno muk. Ko se je zavedala, da je drugačna kakor njene tovarišice in povešala kodravo glavico, so jo tolažili: Tudi ti še ozdraviš — moraš ozdraviti, saj si naša. Vsi zdravniki pravijo, da ozdraviš. — Anka tedaj še ni mislila, da je to tako zlo.

Začela je hoditi v šolo. Marljivo in nardarjeno dekletce so imeli povsod radi in poleg tega zmajevali z glavami, češ: škoda! talent ima, talent, a to neokretno telo! — Začela je sama popraševati roditelja, kdaj porečejo tisti bradati doktorji s steklom na nosu, da je zdrava, popolnoma zdrava kakor druge. Oče in mati sta ji odgovarjala: „Kmalu, kmalu“, včasih sta pa tudi molčala . . .

Z vrstnicami se je pripravljala za prvo obhajilo srčno se veseleča srečnega dogodka. Toda šivilja jo je užalila z brezobzirno opazko: Še nikdar nisem tako težko prikrajala bele obleke kakor ti - le Anki; ima tako čuden život!“ Le iztežka so jo pomirili.

V mestnih in samostanskih šolah so součenke le skrivaj skomizgale z ramami in kimalo z glavicami, jo na skrivaj milovale ter oponašale. In tudi to jo je bolelo.

Pozneje je bila Toplačeva okorela Anka, naj so jo ljudje hvalili ali grajali. Druge so se možile, a nje ni maral nihče. Milovali so jo, češ: kdaj bo kaj? Ona se je bala reči: nikoli . . . Torej: konec bodi danes, nesrečni konec nesrečnega življenja — pod vlakom. — A prišla ji je tudi druga misel: „Čemu neki? Zaradi njega? Ali ni nespametno? Ali ne bi še lahko živela? Ako ne kakor druge — omožene, pa sama zase, kakor jih je mnogo, čeprav so lepe in zdrave! Zakaj hoče imeti moža za vsako ceno?“ In oglašala se ji je vest. Rekla ji je, da ne ravna prav, da je bila nespametna, na krivi poti . . . Bilo ji je nekam ložje pri srcu; žalost je odnehavala,

mraz ji tudi ni bilo več; prijetna gorkota se je jela širiti po žilah in udih. Zdelo se ji je, da jo je objelo neko sladko mrtvilo kakor zaželjeni spanec... Na pol sloneča je slednjič lahko naslonila tudi glavico v sneg. To ji je dobro delo. — —

Kmalu je sanjala lepe sanje kakor še nikdar v svojem življenju. Bila je v razsvetljeni sobi, kjer je bilo toplo in polno vonjave.

Oče, mati in sestri so bili tu, in ona je bila zdrava in slonela obsvojem ženinu — Rafku...

Ropotanje in suvanje vlaka, drvenje ljudij sem in tje, klici, piski, puhanje, din-din-din! Vlak zopet napne svoje sile in odide. Luči izginejo, ljudje hité na gorko ali pa stiskajo v žepu krčevito novčič za — alkohol, ki ogreje v taki sili baje dušo in telo... Kdo bi si ne privoščil zjutraj na vse zgodaj nekaj takega „življenja“ osobito po prestani tako težavni službi, kakor jo je imel prošlo noč vratar na postaji? Ta je namreč pil notranjo in vnanjo gorkoto danes v polnih požirkih.

Klici: „Vratar, vratar!“ so ga tako zmedli, da je tudi sam pomagal klicati: „Vratar, vratar!“ Potem pa: „Načelnik, načelnik!“

Kaj se je zgodilo? — Dva moža sta prinesla v čakalnico drugega razreda črno-oblečeno žensko — blede, trdo, sključeno in skrbno zavito. — „Je že zopet kaka pijanka!“ zarentači sam Rafko Kos, krepko zakolne in zavpije: „Pa v drugi razred sta mi jo vlekla!“

„Se je — se je, prosim, gospod načelnik, tudi pripeljala včeraj v drugem razredu.“

„Vi veste?“

„Saj jo — po - poznam; prosim, gospod načelnik. Morda jo tudi oni po - poznajo. Naj jo pogledajo tu-le notri. Ni mrtva, naj mi verjamejo“, je trdil vratar.

„Prokleta pijandura pijana! Odlazi mi s poti!“

Vratar se je boječe umaknil zapovedujočemu Rafku, ki je planil v čakalnico. — Toplota je pogubno vplivala na nesrečno Anko.

Rafko jo je pogledal in odskočil kakor vrag izpred cerkve. Ona odpre oči, se na-

smehne pomilovalno in izpregovori: „Sem vedela, da si tukaj! Ostani, ostani še pri meni! Oh, oh!...“

Rafko je zbežal in medpotoma naznanil vratarju, da je odslovljen zastran nepazljivosti. Vratar, vaje takih priboljškov, se je bal ugovarjati, češ: molči, sicer bo res, kar pravi!

Stopaje mimo odprte čakalnice drugega razreda, kjer je na usnjati zofi drhtela in pojemala Toplačeva Anka, se še ozrl ni, misleč: Tega nam je bilo res treba! Zakaj me ni slušala. O, ti nora mladost!... Ha, ha! Sedaj je šel sitnež, ta-le tu notri pa tudi ne uide... Kaj ko bi ga še jedno „šilo“?

— — Dva dni pozneje se je vila na kolodvor v Logu dolga vrsta belo oblečenih deklic z venci na glavi, s svečami v rokah in širokim črnim pasom preko prsij. Veliko črno oblečene gospode je čakalo prihoda popoldanskega vlaka.

Poleg Toplačeve družine so stali tudi štacunski pomočniki resnih obrazov, pred njimi duhovnik v cerkveni opravi; preprosto ljudstvo se je pa trlo, koder je moglo, dasi je bil delavnik in mrzlo vreme.

Kar prisopiha lokomotiva in obstane. Načelnik pokliče Toplača in še druga dva gospoda nekaj podpisat. Potem znesejo z vlaka mnogo pogrebni vencev z najrazličnejšimi napisi. Za venci se pridružita množici še oba Toplačeva zeta in obe hčerki, objokani, v črni obleki.

Duhovnik pristopi bliže, ko potegneje iz nekega voza belo pobarvano in ob robih pozlačeno krsto, in začne pogrebne molitve, a navzoči sorodniki so kmalu prevpili njegov glas, prevpili drug drugega, prevpili sami sebe: „Anka, moja Anka!...“ Mamo Toplačko so morali siloma odstraniti s krste. Toplač je na tihem brisal solze, brisali so jih pa tudi njegovi trgovski pomočniki, s krajcem klobukovim jih je otiral njegov mlinar in zatrjeval samemu sebi: Sedaj je pa res vsega konec! Krsto so dvignili štirje mladeniči na ramena, in dolgi sprevod se je pomikal k cerkvi v Log, kjer je že čakala

zrahljana postelja — nekdam toli živahno
Toplačevo Anko.

„Z Bogom, gospica! Z Bogom pa tudi še
kaj drugega! Sedaj se bomo pa res pokori-
rili!“ je tarnal Jože ubiraje pot naravnost
v mlin. — „Sedaj bo trgovskega pomočnika
služba res petak več vredna pri Toplaču“,
je ugibal prvi trgovski pomočnik, a poslo-
vodja ga zavrne: „ker bo tudi več dolgega
časa, kaj?“

Sploh so ljudje in sorodniki sodili: Za-
služila je milejšo usodo. Bog ji daj dobro!
Bila je usmiljena, blaga deklica.

„Pa najstarejša!“ je tešil Toplač sebe in
druge.

* * *

Na sedmini zbranim sorodnikom je stregla
Milka in popravlja črno kito z rame na
hrbet preračunala, da bo leto osorej njen
financarček baš toliko napredoval, da jo
lahko poroči — seveda samo njo... Kar
zavpijejo gostje: Brzjavka, brzjavka! —
„Od Rafka! — Nesramnež! — Grdina! —
Čakajte, no!“ je mislil njegov sorodnik. —
„Brzjavno me pozivlja, naj se vernem ne-
mudoma domov, ker mu je ušla soproga...“

„A, a, a! — O, o, o!“ so se čudili
gostje, a nikomur se ni zdelo vredno reči:
Prav je!

Pri uljnjaku.

(Zložil F. S. Finžgar.)

XIII. Poldné.

Poldné!

Navpik se vlijajo praméni,
praméni solnca preognjeni;
nasiča težki vzduh
moreč sopuh.
Svedrá se od vročine travca,
pod solncem vene cvetki glavca;
zaril se hrost je v cvetni tulec,
na listu dremlje tih metuljec.
Le neumorna in vesela
pri delu je čebela;
in z njo brzeča, pridna mravlja
za zimo hrane si napravlja.

Poldné.

Odbije ura, zvon zapoje,
odpre se zemlja: temne roje

Poldné!

Nad mano lipa prorokuje bajno,
umel sem nje prerokbo tajno:
Lahkó kedaj trpinom vam bo v jami,
težko pa bogatinom bo nad vami!

na dan iz sebe sipa. —

Zazrè jih tiha lipa:
pod sabo zre težake,
mladih, a bledih lic možake;
pod sabo zre rudarje,
osrčja zemlje gospodarje.

Poldné!

Odkrit za možem hodi mož,
na licih znati ni življenja rož.
A vendar ni to lice mrklo,
hudobno ni očesa zrklo.
Molitev moli trudna četa,
nebesa slušajo jih sveta;
po delu mir v srce jim lijejo,
plačila vence vijejo.

Nekaj o hribolastvu.

(Spisal *Fanko Mlakar.*)

(Konec.)

Pogosto pripravi nepreviden hribolazec sebe in druge v nevarnost in v nesrečo. Nevarnosti v gorah so res na nekaterih mestih velike, in kdor ne čuti v sebi moči premagati jih, naj gre rajši na ložje gore, ki niso tako nevarne. Na težavnih turah je treba velike izurjenosti in vstrajnosti. Lesti moraš pogosto ob prepadih po komaj čevelj široki stezi; če napačno stopiš ali se ti noga zdrsne, ali odkruši skala, ki si se zanjo prijel, obležiš gotovo mrtev ali vsaj občutno pobit v skalovju. Loviti se ne pomaga nič, in palica je na najnevarnejših mestih nerabna. Zanesti se smeš le na roke in na noge. V glavi se ti ne sme vrteti; gledati moraš v najgloblji prepad tik sebe bolj hladnokrvno kakor v prazen kozarec. Pazno moraš gledati pod noge, poiskati trdno stopinjo, oprijemati se skalnatih robov, ki se nanje zaneseš, da se ne odkrušijo, kar se posebno v naših planinah rado primeri. Zato potiplji vselej rob, bo li držal ali ne: če drži, oprimi se ga; če se odkruši, kruši skalo dalje, dokler je še krhka, ali pa išči drugega trdnejšega roba.

Naše slike ti kažejo pot, kakršna je na visoke gore, zlasti snežnike. Seveda ni pot jednaka poti. Kamor bolj zahajajo turisti, tam je pot bolj uglajena in so prirejani klini, da se zanje lahko oprijemlješ. Na naš mali Triglav n. pr. gredoč se lahko oprijemlješ za kline, ki so ob steži globoko v steno zabiti. O nevarnosti take poti torej ne moremo govoriti. Nekoliko nevarno dela to pot le kamenje, s katerim je včasih steza posuta in dela stopinjo negotovo. Seveda je sedaj s klini tudi ta nevarnost odpravljena. Če se oprijemlješ dobro klinov, ne padeš, če se ti tudi izpodrsne. Nekoliko nevarnosti je pa za tiste, ki gredo za teboj, če se ti vali kamenje izpod nog, posebno če je razdalja med njimi in med teboj velika. Že majhen

kamen dobi veliko moč, če se dolgo vali po strmini, in če zadene turista na glavo ali v hrbet, bo dolgo pomnil, ako se ne zgodi še večja nesreča.

Ko sem šel na predvečer blagoslovljenja kapelice na Kredarici po Malem Triglavu navzdol, zaslišim velik ropot. Ker je šla velika družba za menoj, sem takoj vedel, kaj pomenja. Stisnem se tesno k bližnji steni, in trenutek potem se je usula čez steno ploha debelega in drobnega kamenja in drvila čez mojo glavo v prepad. Ker sem se tiščal stene, meni zadel noben kamen. Sprožili so pa kamenje oni, ki so šli za menoj. Zato mora paziti vsak hribolazec, da ne proži kamenja, posebno če misli, da je kdo za njim. Lansko poletje sta se na Dreischusterspitzi v Dolomitih ponesrečila dva visokošolca. Sproženo kamenje je pobilo oba.

Dolomiti in sploh apneniške Alpe so v tem oziru najnevarnejše. Pogosto, zlasti v zgodnjem poletju se sprožijo skale same ob sebi in drvé po ozkih žlebovih; tu mora turist dobro paziti, da ga ne pobijejo. Ture v tem oziru niso tako nevarne, ker so skale trde in se ne krušijo rade. Zdrsneš pa lahko na njihovih gladkih ploščatih pečinah, posebno če so prevlečene z ledom. Tu je največja pazljivost na mestu in vrv je jako koristna. Njeno potrebo sem izkusil lani, ko sem šel iz Adlersruhe (3464 m, kakih 400 m pod vrhom Velikega Kleka) na Kednicev lednik (Ködnitzkees). Snežilo je ves prejšnji dan in tudi v jutro; ko sem se napotil navzdol, je silno medlo; vihar je divjal tako, da tako silne burje nisem izkusil niti v Postojni. Oblečen sem bil kakor za zimo, četudi mi je še isti dan pot polival hrbet. Klobuk sem si pritrdil na glavo z gorke ruto, da mi je varovala tudi ušesa; na noge mi je navezal vodnik močne dereze, me pri-

Hoja na lednik: Z vsemi štirimi.

vezal na vrv, in hajdi navzdol! Greben, po katerem pelje steza, ali bolje rečeno, po katerem se leze na Ködnitzkees, je strm in vrh tega ozek. Sicer je precēj železne vrvi izpeljane po njem, za katero se lahko oprijemlješ, in zato tudi ni ob lepem vremenu nobene nevarnosti. To jutro je bila pa vrv tako na debelo obdana z ledom, da je nisem mogel rabiti; tudi skale, po katerih sem moral lesti, so bile pokrite z ledom. Boljše bi bilo, da bi bile zamedene; toda vihar je sneg sproti odnašal ž njih. Vodnik mi je rekel, naj pazim dobro. Moral sem lesti pred njim. Stal je in spuščal vrv, na katero sem bil navezan, ter jo držal vedno napeto, da bi me obdržal, ko bi padel. Ko mu je vrv pošla, moral sem obstati in počakati, da je za menoj prilezel, potem se je prejšnja „procedura“ pričela iz nova. Ker sem imel vodnika, čutil sem se varnega, četudi je vihar tako divjal, da me je včasih kar butil ob kako skalo. Brez derez in vrvi hodiš težko ob takem vremenu srečno v dnu grebena. Lahko se ti na gladkem ledu zdrsne in padeš globoko doli, ali na Ködnitzkees, ali pa na Leiterkees, ki prežita ob straneh gre-

vena; prijaznega sprejema in toplega, mehkega ležišča ne smeš na nobenem pričakovati. Prav vesel sem bil, ko sem prilezel z zdravo kožo na Ködnitzkees. Toda naletel sem skoraj še na slabše razmere. Pot po ledniku ni namreč nikdar prav varna. Poleti led razpoka, in kdor pade v tako razpoko, se malokdaj reši. Če je lednik odkrit, brez snega, ni posebno nevaren, ker se razpok lahko ogneš; drugače pa je, če je pogrnjen s sneženo odejo; tu ne veš skoraj nikdar, kaj imaš pod nogami, ker so razpoke zagrnjene s snegom.

Ko stopim na lednik, uderem se čez kolena v sneg; padlo ga je bilo jeden meter. Prav vroče mi je bilo, ko sem ga moral gaziti. Približam se mestu, kjer sem prejšnje jutro prekoračil globoko razpoko. Na desni je bila silno široka, zato tudi sedaj še ni bila zamedena. Mesto pa, kjer sem jo poprej preskočil, je bilo popolnoma pokrito s snegom. Vodnik zakliče: „Pazite, tu je razpoka!“ Toda že sem se bil udrl do prsij vanjo. Poskušam izlesti iz nje, pa še globlje sem se udiral. Vodnik me je opominjal, naj bom miren in počasi me je izvlekel s pomočjo vrvi. Še jedenkrat sem se udrl do vratú v

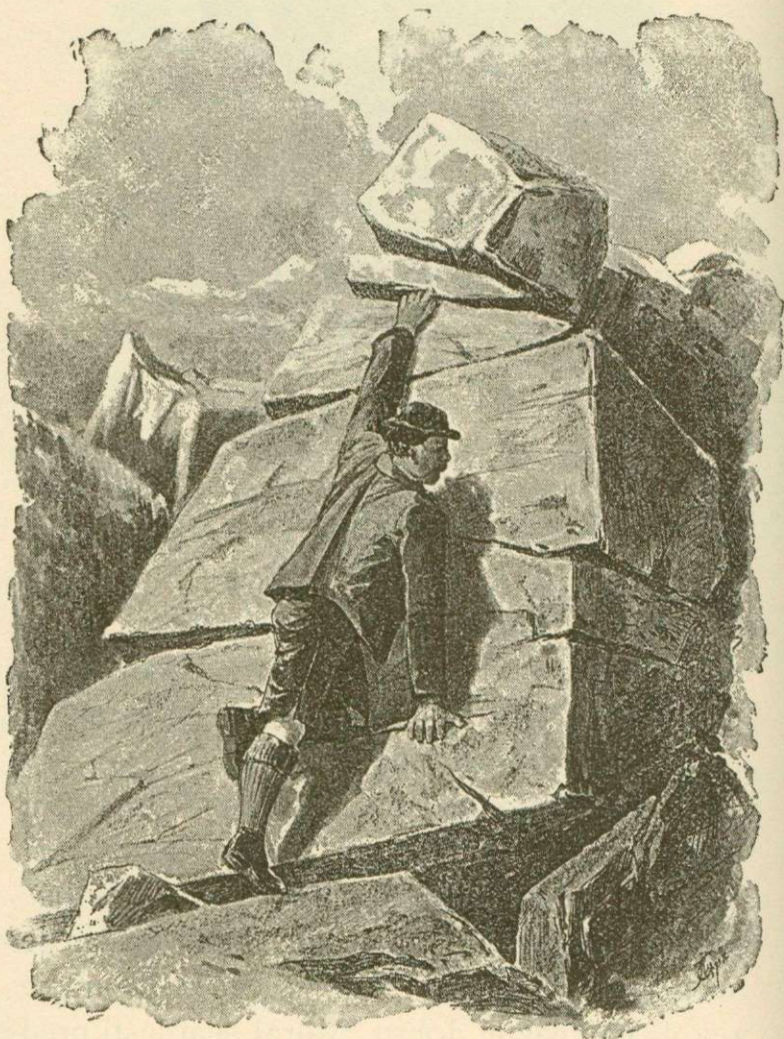
Hoja na lednik: Ob prepadu.

neko drugo razpoko, potem sem srečno izšel iz tega nevarnega kraja. Ako bi me vodnik ne bil imel na vrvi, padel bi bil gotovo na dno razpoke. Zato je vrv na razpokanem ledniku neizogibno potrebna.

Vendar niso centralne Alpe vkljub lednikom tako nevarne in težke, kakor apeniške Alpe, med katerimi se v tem oziru posebno odlikujejo Dolomiti. V teh so vrhovi, na katere je treba kar po tri, štiri ure neprenehoma plezati. Brez cepina in vrvi ne prideš tu nikamor. Videl sem tako strme vrhe, da se je tudi meni zdelo neumno lažiti nanje, ker je hribolazec skoraj vso pot v smrtni nevarnosti in sicer res brez potrebe, ker je razgled iz najnevarnejših gorá slabejši kakor iz manj nevarnih. Nekateri lezejo nanje samo zato, da se lahko ponašajo, češ, bili smo gori. Skoraj vsako leto se jih v teh gorah več ponesreči, in sicer navadno le taki, ki so tako predrzni, da lažijo brez vsakega spremljevalca.

Naj omenim le še jedno nevarnost, ki se ne zdi navadno tako velika, namreč nevihta. Marsikdo se včasih ponaša, da je šel na goro, ki je morda celó težavna, v navadni lahki obleki, s slabo podkovanimi čevlji in morebiti celó s solnčnikom; ne pomisli pa, da s tem kaže svojo nespamet in neizkušenost. Naj bi ga dobilo grdo vreme z nevihto, videl bi, kaj se pravi norčevati se iz gorá. Ko sem šel na Veliki Klek, preskrbel sem se z jako gorko, da, zimsko obleko. Prvi dan je bilo lepe vreme, in žal mi je bilo, da sem toliko obleke vzel s seboj, ker sem jo moral vlačiti v vročini v nahrbtniku. Drugi dan me je pa že v Stüdlhütte (2800 *m*) dobila zima, in v nadvojvode Janeza koči na Adlersruhe sem spoznal, da sem s seboj vzel še premalo. Vse drugo je, če hodiš v lepem vremenu, ko je še v višavi do 3000 *m* toplo, kakor pa če moraš gaziti sneg, in ti sneg leti v obraz, da ne vidiš ped daleč pred se, ali pa grmi in treska, da pričakuješ vsak trenutek, da te ubije strela. Pred par leti sem šel z nekim tovarišem iz Wildbad-Gasteina čez Hochtauern (2482 *m*) na Koroško. Prišla sva iz Lenda v Wildbad, in tu naju

je nalagal neki drvar, da je čez škrbino Hochtauern na Koroško le kake štiri ure. Bilo je popoldne ob štirih, in mislila sva si: „Ob osmih bova tam“, zato sva ubrala pot pod noge. A preklicani drvar naju je nabrisal. Ura je bila že devet, ko sva prišla do snega in sva bila še vedno na salzburški strani, jedno uro pod škrbino. Nebo se je prevleklo s črnimi oblaki in začelo je treskati, kakor je že navada v gorah. Dve uri sva ležala pod skalo. Ob jednajstih je ne-

Hoja na lednik: Čez razpoke.

vihta ponehala in odrinila sva naprej. Ob štirih zjutraj sva bila v Malnici, v prvi koroški vasi, in sicer taka, kakor da bi bil naju kdo potegnil iz blata. Toda vesela sva bila, da nama ni strela osmodila kože. Takim in enakim nevarnostim se hribolazec lahko ogne s tem, da v slabem vremenu ostane doma. Seveda pogosto se zgodi, da gre v lepem vremenu iz doma, in da ga nevihta šele na potu ujame ali prehití noč. Toda v tem slučaju ni posebne nevarnosti, če si

dobro napravljen in imaš vodnika ali vsaj kakega tovariša.

Omenil sem nekatere poglavitne nevarnosti, ki preté hribolazcu, katere pa s previdnostjo navadno vselej lahko premaga. Zato naj nobenemu ta popis ne jemlje veselja do gorá. Te vrste sem spisal le zato, da zavrnem besedičenje onih, ki vedó toliko povedati, kako da so gore nevarne in da nimaš nič od tega, če laziš po planinah, akotudi sami niso više prišli, kakor na Rožnik ali k večjemu na Golovec. „Le čevlje sodi naj kopitar!“

Na Gorenjskem je mnogo lahkih gorá, raz katere imamo najlepši razgled. Na Golico so prišle dame s solnčniki, na Stol lahko prijezdiš do vrha, in tudi Triglav ni nič nevaren. Skozi Gube ali Krmo pride na Kredarico do triglavske kočice vsak otrok v lepem vremenu. In razgled od tu je veličasten. Toda če prideš do tu, se gotovo ne bodeš premagal, da ne bi šel 300 m više in si ogledal Aljažev stolp na vrhu Triglava. Če se ti v glavi ne vrti, tudi greben nima zate nobene nevarnosti. Ako si pa vrtoglav, oprijemljivi se klinovi in vrvi, ki je na ne-

varnih krajih razpeta, ne bodi radoveden in ne glej v prepad zraven sebe, ampak glej pod noge in si misli, da hodiš po mestnem tlaku. Če se ravnaš po tem, prideš gotovo z zdravo kožo na vrh in z vrha. Ako pa imaš vodnika, se o nevarnosti niti govoriti ne more. Če si bil jedenkrat na Triglavu, boš vedno rajši zahajal gori, izgubil vrtoglavost in hodil po najnevarnejših krajih z rokami v žepih, česar gotovo ne storiš celó, če greš po senčnati poti na Rožnik.

Ako ti pa ne pripušča prevelika obilnost, s katero ti je morda Bog obdaril telo, hoditi na visoke gore, svetujem ti, da si jih ogledaš vsaj s podnožja. Prilike zato imaš v lepi Gorenjski obilo. Na klopi pred Aljaževo kočico v Vratih n. pr. občuduješ pri kupici rujnega vinca (katerega pa moraš s seboj prinesiti, ker tam slučajno ni vinogradov), kako se vzdigujejo Triglav in njegovi plešasti sosede sklad na skladu. S prostim očesom lahko vidiš hribolazce, ki lezejo po „grebenu“ na vrh Triglava, in če ti kdo skozi okno iz stolpa pokaže osla, lahko vidiš ta pozdrav, če imaš oči oborožene le s srednje-dobrim kukalom.

Ledena doba.

(Spisal prof. dr. Simon Šubic.)

(Konec.)

Vzrok, da se učenjaki in geologi niso poprijeli tega Humboldtovega razlaganja, je izvečine ta, da se geologi ne morejo zjediniti med seboj, ali je jedro naše zemlje raztopljeno, ali ni.

Prisiljeni smo torej ogledati si še druge teorije, domneve ali hipoteze, da izprevidimo, ali so bili drugi učenjaki srečnejši s svojim razlaganjem kakor Humboldt, ali ne. Tudi v drugih glavah se je porodila marsikatera hipoteza. Geologi, fiziki in zvezdoslovci so po zemlji in po nebu iskali temelja, na katerega bi postavili stavbo svojega uka. Škoda,

da ne poznamo za gotovo vse tedanje razdelitve morja in celine, pa tudi ne prevladajočih vetrov in pomorskih pretokov. Zato nimamo podnožja, na katero bi stopili, da nam pride pred oči pravi pogled prirodnih dogodov tistih dnij. Prirodoslovcem ni mogoče pokazati pogojev, katerih je bilo treba v tistih vekih, da so se vrstile tople in mrzle dobe druga za drugo s tolikim nasprotjem podnebja.

Ker je strokovnjakom že od davna dobro znano, da dobiva Evropa svoje štiri do pet Celzijevih stopinj toplejše podnebje, kakor ji gre po njeni zemljepisni legi, iz Atlan-

škega oceana od toplega zalivskega toka, zato so sklepali nekateri učenjaki, da med ledeno dobo ni bilo tega imenitnega pomorskega pretoka toplih vodá.

Charpentier in Escher pa ne tajita, da ni bilo tedaj že v Atlantskem morju tople reke, toda po njunih mislih ni imela nobenega vpliva do večerne Evrope. Kako je to možno, bi kdo vprašal. Temu odgovarjata, da je v tedanjih pravekih v Atlantskem oceanu ležala podolgem od juga proti severu razprostrta celina „Atlantis“. Ta domišljena dežela je odganjala toplo zalivsko reko proč od Evrope tje proti Ameriki. Če pa dežela „Atlantis“ ni tega kriva, pa tedaj ni bilo ožine panamske, in razgrete vode Atlantskega morja so odtekale od ondod po panamskem prelivu v Tiho morje. In s tem ali onim dogodkom je šlo štiri do pet Celzijevih stopinj toplote Evropi v izgubo. To pa je bilo precéj vzroka za ledeno dobo po Evropi. A zakaj je ledena doba nastala tudi v Ameriki, katera je uživala tisto gorkoto, ki je šla v izgubo Evropi? Na ta ugovor moža nista odgovarjala.

Geologi novejših dnij so zavrgli to hipotezo in dokazali, da se tedanja razdelitev morja in celine ni toliko razločevala od današnje, in da dežele Atlantis nikdar ni bilo.

Če je pa zemlja ostala razdeljena kakor nekdanj, so bržkone ostali tudi morski pretoki kakor nekdanj in ž njimi vred vlaga in vetrovi. Če je torej vse to kakor nekdanj, tedaj ni najti na zemlji izdatnega vzroka za ledeno dobo, če zavržemo Humboldtovo hipotezo in če ne rečemo, da se je prestavila os naše zemlje.

Novi preiskovalci so obupali, da bi našli na zemlji zadostnega vzroka za vrstitev toplega in mrzlega podnebja, zato so jeli iskati na nebu astronomskega vzroka te prečudne prikazni, vzroka, ki izhaja iz menitve med močnejšim in slabejšim solničnim ogrevanjem zemlje. Poglejmo torej, do kakih naukov je pripeljala astronome in fizike pot, na kateri so iskali vzroka za ledeno in tropično dobo.

Francoski matematik Adhemar je l. 1840. dal na svetlo novo teorijo. To je vspodbudilo strokovnjake k temeljitemu preiskovanju njegovih nazorov. L. 1864. je geolog James Croll s potrebnimi dodatki utrdil podlago Adhemarjevega uka tolikanj, da velja dandanes, ko ga je še Sir Robert S. Ball izpopolnil, za najzanesljivejše razlaganje omenjenih pojavov.

Fizika ima posebne priprave, s katerimi si pojasnjuje prirodoslovec tiste moči, ki vladajo nad vrtenjem in stanjem vrteče se vrtalke. Vsakdo vé, kako lepo pleše vrtalka z gladko nožico na gladki mizi, če se hitro suče. Čim hitreje se vrtil, tembolj vzdiguje glavico pokoncu. Če pa vrtalki prilepiš količkaj kake stvari na rob, n. pr. košček voska, takoj jame omahovati pri vrtenju, os njena ne more več stati navpik. Tedaj se os vrteče se vrtalke odkloni nekaj od pokončne lege, kakor bi vrtalka hotela pasti, pa ne pade, temveč kaže dvojno vrtenje: vrtalka nekaj priklonjena po strani se vrtil kakor poprej krog svoje osi, in odklonjena os se vrtil krog svoje prejšnje navpičnice. Z navpično osjo je poprej stala dalje časa tako na miru, da gibanja skoro ni bilo opaziti; z odklonjeno osjo se pa sedaj pomika po mizi naprej in pleše po okrožnih in eliptičnih potih po mizi. — Kar je vrtalki miza, to je naši vrteči se zemlji plan njene eliptične poti. Tudi os zemlje se drži napošev proti plani svojega gibanja. Vedno jednako priklonjena k plani ekliptike bi zemlja tekala krog solnca, ko bi je ne motila neka druga sila. Ta sila prihaja od solnca. Zemlja je namreč sploščena ob tečajih in nosi ob ravniku — dejal bi — debel pas. Za ta pas jo prijemlje solnčna natvezevalna moč ter izkuša postaviti os zemlje navpik na plan zemske poti ali ekliptike. Od tega solnčnega natezovanja prihaja postranski priklon zemeljske osi. Ta priklon pa povzročuje, da je trenutek jednakonočja leto za letom nekaj maleda bolj zgodaj, kakor bi bil sicer.

Hiparh, očak astronomske vede, je že 130 let pred Kristusovim rojstvom zasledil, da se pomladansko in jesensko jed-

nakonočje in ž njima tudi trenutek najvišje stopinje solnca ob kresu pomika po ekliptiki zemlji nasproti. Jednakonočja in kres pa se pomičejo po zemeljski poti tako počasi krog solnca, da mine 21.000 let, predno dokončajo svoj obhod krog solnca. Ta 21.000 let dolgi čas jednakonočnega obhoda krog solnca se imenuje „Platonsko leto“.

James Croll je pri preiskovanju prišel do spoznanja, ki se dá tako povedati: Na polovici „Platonskega leta“ ima zemlja solncu nasproti tako stališče, da naša severna stran prejemlje od solnca nekaj več gorkote kakor druga polovica sveta onkraj ravnika. Na drugi polovici „Platonskega leta“ pa temu nasproti dobiva južna stran več, severna pa toliko manj gorkote. V sedanjem času je naša severna stran na boljšem, njeno poletje je sedem dni daljše kakor njena zima; temu nasproti je južna poluta sedaj na slabšem; njeno poletje je namreč sedem dni krajše kakor njena zima. Pridejo pa časi, ko bo ta razloček namesto 7 znašal celih 33 dni.

Astronom R. Ball je popravil nekaj malih Crollovih pogrškov, izvirajočih iz tega, da Croll ni povsod razumel Herschela. Herschel je namreč Crolla zmotil s tem, da je mislil: solnčna gorkota je med vsako polovico leta jednako razdeljena, tako da zemlja od jednakonočja do enakonočja prejemlje po 50 stotin celotne solnčne gorkote.

Da se s krajšo besedo porazumemo, imenujmo „poletje“ čas od 21. sušca do 21. kimavca; „zimo“ pa čas od 21. kimavca do 21. sušca. R. Ball pravi: „Izkušnja uči, da se celota solnčne letne gorkote ne razdeljuje jednako med poletje in med zimo, ampak da vsaka polovica sveta prejemlje od svoje letoletne solnčne gorkote poletni 63, pozimi pa le 37 stotin. — V „Zeitschrift der Meteorologie“, zv. XIV., str. 113 l. 1879. je Wiener to dokazal teoretično.

R. Ball je pa našel še drug astronomski vzrok, ki poleg različno razdeljene gorkote vpliva na toplino zemlje. Iz natezanja med planeti in med zemljo izvira nekako izpreminjanje ali motenje zemeljske poti krog solnca. V sedanjem času je ekliptika, po

kateri se giblje zemlja krog solnca, skoraj jednaka krogu. Podoba ekliptike je pa izpremenljiva. Dva svetova našega osolnčja, tiste rodbine kakor zemlja sama, planeta Jupiter in Venera, jo raztezata po dolgem tako, da pride solnce iz sedanje srede bolj h kraju zemeljske poti — seve, to se godi v teku dolgih vekov. Med dolgočasnim geološkim razvijanjem zemlje se je pa — če prav čez več tisoč stoletij — vendarle ponavljala večkrat ta izprememba. V takem stanju pa enakonočji, jesensko in pomladansko, nista pol leta vsaksebi: jedna polovica — če smemo še reči polovica — ima po 190, druga po 166 dni. V takem skrajnjem naklonu je razloček med poletjem in med zimo $199 - 166 = 33$ dni.

Na to dvoje astronomskih razmer opira R. Ball svoje razlaganje vrstitve med toplimi in mrzlimi dobami.

Naj bo zemeljska pot okroglasta ali podolgasta, razdelitev gorkote po 63 stotin za jedno in po 37 stotin za drugo poluto ostane, kakor je. Ta razdelitev velja tudi tedaj, ko ima jedna letna doba 166 in druga 199 dni. Dva naklona prideta torej v preiskovanje: stanje podnebja, ko ima poletje 166, zima pa 199 dni in pa temu nasproti ima poletje 199, zima pa 166 dni.

Vsak teh dveh naklonov proizvaja bistveno različne podnebne ali klimatske razmere.

V prvem naklonu je dotična polkrogla prejemala svojih 63 stotin v kratkih 166 dnéh. Posledica tega je kaj vroče poletje. Na to poletje je nastopila najdaljša zima in razdelilo se je 37 stotin gorkote med 199 dni; tedaj se je toplina morala znižati do kaj nizke stopinje. Dotična polovica zemlje ima v takih letih kratko vroče poletje in dolgo, sila mrzlo zimo. — To so razmere, ki se kaj prilegajo za ohranjanje pozimskega snega in ledú čez leto. Sneg in led se tedaj nabirata po debelih skladéh. To je pa prav tisto podnebje, pod katerim so utegnili nastajati ledniki.

V tistem veku, ko se to godi, pride naša zemlja ob kresu solncu najbliže. V teh vročih

poletjih natezuje solnce z največjo močjo k sebi vode in ozračje in privleče veliko množino morskih vodá na našo severno stran. Naredi se silna množina soparjev, in iz teh pride padavin na obilje. Od mnoge padavine pa se ozračje koncem poletnih dni dosti hitreje ohlajuje in hitreje za vročino pride huda, dolga zima. Od prevelike množine poletnih padavin je ozračje nasičeno z vlago, in po hudem pozimskem mrazu sneži tako obilno, da sneg ne skopni v kratkem poletju, čeprav je vroče. Snežniki ostajajo leto za letom bolj in bolj s snegom pokriti; ledniki rastejo, razširjajo se na vse kraje, celo po ravnéh okoli tistih dolin, po katerih sega led z gorá v ravan. In ledena doba je pred vrati!

Med ledeno dobo severne polovice svetá ima južna polovica prav nasprotno vreme. Med našo dolgo zimo je tamkaj dolgo poletje; in med našim kratkim poletjem je tamkej kratka zima. Tedaj pride tamkaj 63 stotin solnčne letne gorkote na 199 dni in 37 stotin na 166 dni. Gorkota je toraj tamkaj v primeri s številom dni dosti primernejše razdeljena nego pri nas.

Zategadelj ondi ni nobene nerednosti med letnimi časi; podnebje ostane enakomerno toplo, kakršnega bi se tudi mi veselili, čeprav v sedanjosti ne trpimo mraza ledene dobe. Ni dvomiti, da bi naše podnebje ne bilo prijetnejše, ko bi se razdeljevalo 63 stotin gorkote med sedem mesecev in drugih 37 stotin med pet mesecev. Tako ugodnejše podnebje bo pa nastopilo šele v sredi tistih vekov, ko bo južna polovica sveta imela hudo ledeno dobo.

Značaj astronomske razlage ledene dobe je torej v tem, da med ledeno dobo vsake polovice sveta uživa druga polovica prijetno zmerno toplo podnebje. Ta uk ne pojasnjuje le sledij, ki so jih zapustile ledene dobe na kamenenih stenah tedanjih lednikov, ampak umevamo tudi, kako so nastala primeroma topla podnebja v teku razvijanja naše zemlje. Možno je celó po temu priti do zakona, po katerem se vrsti obhod med ledenim in toplim podnebjem.

Recimo, da stoji solnce najdalje od središča zemeljske poti tedaj, ko ima severna polovica sveta svojo ledeno dobo, južna pa prijetno podnebje. Solnčni odstop od središča, ekscentrika imenovan, se pa izpreminja jako počasi, in je možno, da se med tem dolgim časom ustanovijo trajajoči razločki v podnebjju. Če bi se odslej ekscentrika prav ne izpreminjala, vendarle bi ne prenehali oni razločki podnebja. Menjavanje solnčnega stanja v obližju in v oddalji zemlje se vrsti namreč tako počasi, da med obhodom solnca preide celo „Platonsko leto“; torej med polovico obhoda polovica „Platonskega leta“, to je 10.500 let. Nasledek tega obhoda je ta, da se še le 10.500 let potem, ko je naša severna stran sveta prestala najhujši čas svoje ledene dobe, prične na južni polovici ledena doba, na severni poluti pa prijetno podnebje.

Dokler je ekscentrika precej velika, ne preneha ledena doba; ko pa ekscentrika mineva, gre tudi h koncu nasprotje podnebja. Med menjanjem ledene dobe s toplotno pa nastopajo podnebja srednje vrste, kakršnih smo vajeni Evropci.

Ponosno je vzkliknil R. Ball koncem svojega razlaganja: „Ko bi geologi po ledniških sledih ne bili spoznali doslej, da so vladala taka podnebna nasprotja nad razvojem zemlje, astronomija bi jih opozorila na pretekle veke, v katerih so vladale na zemlji skrajnje klimatične razmere.“

Crollova teorija pa uči še več. Po njegovem računu je imela severna poluta leta 9272 pr. Kr. ali 11.164 pred nami sredo svoje zadnje ledene dobe. Ker je polovica te dobe $10.500:2=5250$ let, je trajala zadnja ledena doba do $9272 - 5250 = 4022$ pr. Kr. Leto 4022. pr. Kr. je torej časní mejnik med zadnjo evropsko ledeno dobo in med sedanjim podnebjem.

Od leta 4022. do srede tople dobe naših krajev je minulo zopet 5250 let. Topla doba je torej segla čez Kristusovo rojstveno leto. Mi štejemo letnice od rojstva Jezusa Kristusa, torej odbivamo leta pred Kristusom. Odbimo 4022 od 5250, pa zvemo, do katerega leta našega števila je segla topla doba.

Potem dobimo $5250 - 4022 = 1228$. Po tem (Crollovem) računu bi bila naša severna polovica svetá dosegla sredo svoje tople dobe leta 1228. po Kristusovem rojstvu.

Če sredi tople dobe prištejemo polovico tople dobe (namreč $1228 + 5250 = 6478$) pridemo do letnice 6478. Tega leta stopi svet na mejo med sedanjo še nekoliko zmerno toplo in med prihodnjo ledeno dobo severne strani. Po tem računu, če je osnovan na pravem temelju, se bo bodoča ledena doba po naših severnih deželah začela l. 6478 po Kristusu. V sredi te dobe, l. $6478 + 5250$, torej l. 11,728 bodo najhuje zamrznile evropske dežele.

V tistem času ne bo živeti v naših sedaj zmerno toplih deželah. K sreči se bodo snežniki in ledniki v teku več tisoč let tako počasi pomikali od severa proti nam, da se jim bodo ljudje lahko umikali in se preseljevali počasi pred prehudim mrazom v toplejše južne dežele.

V. Misli novejših učenjakov o ledeni dobi.

To se ti je veselila velika množica učenjakov, češ da sta Croll in R. Ball odkrila pravi vzrok ponavljajočih se ledenih dob! A veselje, čisto veselje ni trajalo dolgo; skalili so je namreč geologi s trditvijo, da je zadnja ledena doba trajala ob istem času po severni in po južni polovici sveta. „Prepolno“, pravi neki geolog, „so dosedanji razlagavci natakali kozarec z duhovitostjo svojega kipečega uka. Ustili so se s popolno rešitvijo te skrivnostne uganke. Sladka se je zdela pijača vam neveščakom, ki vas taka žeja žene po spoznanju —, omamljiva je pa bila pijača zares! Prelepa je bila teorija za učenjake sploh in celó za nas geologe, dokler nam niso lastne pozvedbe pretrgale temne mreže, ki jo je razpel ta uk pred našimi očmi.“

Ako je trdno, da je bila ledena doba ob istem času na severni in na južni poluti, potem ne zadostuje astronomska razlaga, ki pravi, da se ta doba preseljuje s polute na poluto.

Zato so stopili novejši učenjaki na dan z drugimi teorijami. Dvoje teh išče vzroka v menitvi meteoroloških razmer na zemlji; dvoje pa sega po vzroku v daljo neba, na solnce in njegove pege.

Svante Arrhenius razločuje dobe, v katerih so vulkani izmetavali manj ali več. Čim več izmečejo ognjene gore, tem več ogljikove kisline pride v ozračje. Čim večja pa je množina te kisline v zraku, tem več tiste gorkote požre ozračje, katero izžarja ogreta zemlja nazaj proti vesoljnemu svetovnemu prostoru. Ozračje z obilno množino ogljikove kisline zadržuje toliko gorkote krog zemlje, da nastajajo tople dobe, in narobe izgublja pri pomanjkanju te kisline ozračje toliko več gorkote, da se ohladi odveč ter provzročuje ledene dobe.

V Arrhenijevi hipotezi je ugodno to, da razlaga neperijodično nastajanje ledenih dob in da ledena doba utegne ob jednom času trajati po celem svetu. Težavo pa dela temu uku to, da ni moči presoditi, ali ob močnem vulkanskem izmetavanju izpuhti iz tal taka obilnost ogljikove kisline ali ne, da bi nastajali omenjeni razločki v toplini zraka in zemlje. — Drugo težavo je odkril Noetling, ki dokazuje, da silovita ledena doba „paleozoiska“ ni trajala med „karbonsko“, ampak med „permskim“ razvojem zemlje. To pa izpodbija, če je resnično, podlago Arrhenijevi teoriji, zakaj ob permskem razvoju so živahno delovali vulkani, torej bi po Arrhenijevem uku moralo biti v permski dobi posebno toplo, ne pa mrzlo ledeno podnebje.

Drug novejši učenjak, De Marchi, opira svoje razlaganje na množino vodnih soparjev v zraku. Zrak okoli nas se kaj občutno ohladi, ko na solnčni poletni dan gosti deževni oblaki zakrijejo solnce. Skoro mraz nam je pod črno oblačnim nebom. Goste megle ujemajo in požirajo solnčno gorkoto. Jednako se vlažni zrak upira prevodu solnčne gorkote skozi spodnje sklade ozračja. Če pa tako odstranjanje solnčne gorkote traja predolgo, utegne nastopiti ledena doba. De Marchi podpira svoje razlaganje z jedna-

kimi razmerami na bližnji zvezdi, na M a r t u. Martov svet stoji skoro poldrugikrat dalje od solnca kakor zemlja, solnce ga torej še celó na pol toliko ne ogreva ko zemljo. Če bi solnce ogrevalo zemljo tako slabo, zmrznila bi vsa voda, in ledniki bi pokrivali vse dežele. Zakaj pa na Martu ni poginilo rastlinstvo in življenje ob preslabi solnčni toploti? De Marchi pravi: „Pozimi res preganja hud mraz rast in življenje na Martu, saj led in sneg ga pokrijeta od tečajev daleč tje proti ravniku: a poleti skopni sneg in razstaja se led tako hitro, da nastane velika povodenj. Poleti se razprostira toplo podnebje na Martu celó do tečaja jednako, kakor se je razprostiralo tropično podnebje v tretjetvorni dobi celó po sedanjih arktičnih pokrajinah. — Čudite se in poprašujete, kako je to na Martu možno ob tako slabem solnčnem žarjenju? Odgovor: Na Martu zaleže manjša solnčna gorkota več nego na zemlji zato, ker je ondi nebo vedno jasno, suho, brez temnih oblakov in brez preobilne pozemske vlage.

Po vzgledu na Martu razlaga De Marchi, da je zemlja ob časih posebno jasnega neba imela tople, ob časih oblačnega pa ledene dobe. Vzroka menitve med prozornostjo in neprozornostjo obnebja išče pri vulkanih. Po De Marchijevih nazorih napreduje prozornost neba in gorkota zemlje, ko pojemlje vulkanizem; po Arrheniju pa toplina raste v primeri kakor se okrepcava vulkanizem. Po De Marchiju se združujeta vulkanizem in ledena doba, po Arrheniju se razdvajata. — Tej De Marchijevi hipotezi se ustavlja trdni nauk, da je tudi v tretjetvorni dobi zemeljskega razvoja vladal krepki vulkanizem, ledene dobe pa v tistem času ni bilo.

Drugi razlagavci novejših dnij sodijo, da je ledena doba diluvijalnega zemeljskega razvoja nasledek solnčnih peg. Biermann pa pravi: „Organsko življenje je nastalo v tisti dobi, ko je bila zemlja gorkejša, solnce pa hladnejše kakor sedaj. Sčasoma je pojemala toplina zemlje hitreje kot je naraščala solnčna gorkota — in tedaj se je dogodila diluvijalna ledena doba. Te je bilo šele konec,

ko se je solnce zgostilo toliko, da daje več gorkote od sebe.“

Holandski vojni zdravnik Evgen Dubois pa si je pridobil priznanje, da je njegovo razlaganje najverjetnejše. Njemu se zdé različne zemeljske dobe prejšnjih vekov nasledek razvoja našega solnca. Ko se je pomnožilo žarjenje solnca, tedaj je nastal razloček med gorkoto deželá ležečih krog tečajev in krog ravnika. Iz tega pa izvirajo močnejši vetrovi in izdatnejše pretakanje morja od ravnika proti tečajema. In močnejši vetrovi in morski pretoki prenašajo velike množine gorkote proti tečajema, in od te se ogrejejo tečajne pokrajine. — Na ta način izkuša E. Dubois razložiti nastanek tople dobe arktičnih deželá. To, kar je bilo doslej najtežje umeti: tropično rastlinstvo in živalstvo krog severnega tečaja, to dokazuje Dubois s prenašanjem obilne solnčne gorkote. — Ko se je pa drugikrat zmanjšalo solnčno žarjenje, je minulo donosanje gorkote, ohladile so se tedaj tečajne pokrajine, ter je nastala ledena doba.

Od kod pa neki taka izprememba solnčnega žarjenja? Za odgovor na to vprašanje kliče E. Dubois na pomoč jednake razmere na drugih svetovih. Stalne zvezde imajo razne barve, kar priča, da niso vedno jednako vroče. Kakih 58 stotin jih je belo svetlih, do bele vročine razgretih, drugih 33·5 stotin toliko ohlajenih, da svetijo z rumeno svetlobo; še bolj ohlajenih do rudeče svetlobe jih je kakih osem stotin. Ker je največ belo svetlih, sklepa E. Dubois, da na vsaki zvezdi, torej tudi na solncu, traja najdalje časa bela vročina. — Potemtakem bi bilo solnce od svojega začetka do tretjetvorne dobe ostalo v beli vročini in ves tisti čas je trajalo tropično podnebje tje do tečaja. Od tretjetvornega razvoja pa nastopa na solncu hitro rumena vročina, žarjenje pojemlje hitro in ž njim vštric se ohlaja zemlja — v zadnjem delu te dobe se namestu tropičnega kažejo razna podnebja od tropičnega do mrzlega in do ledenega v diluvijalni dobi.

Ko bi bilo to res, ugovarja marsikateri čitavec, bi moralo v današnjih dneh biti še

mrzlejše kot v diluvijalni ali naplavinski dobi. E. Dubois se tega brani, češ: to bi bilo, ko bi solnčno žarjenje ne nihalo ali osciliralo. Priče takega nihanja so množice zvezd, ki svetijo z rumenkasto lučjo in izpreminjajo barvo. Tudi sedanje solnce ni brez nihanja v svojem žarenju. Očitno znamenje tega nihanja je najstarejša perijoda njegovih peg. Med čvrstejšim žarjenjem so nastajala topla; med slabejšim pa mrzlejša podnebja.

Woeikoff, mojster klimatologije ali podnebeslovja, je tudi preiskoval to stvar in se potegnil na vso moč za Duboisovo hipotezo, trdeč, da ta domneva ne nasprotuje ne fiziki, ne meteorologiji, ne astronomiji. Izpopolnjuje pa to teorijo s pristavkom, da so sebosno tedanji krepkejši morski pretoki prenašali vročino iz južnih krajev proti tečaju, torej je v tisti dobi posebno po otokih arktičnega okrožja vladalo tropično vreme. — Temu nasproti je pri oslabljenem solnčnem

žarjenju pomanjkovalo dovaževanja obilne gorkote, nastopil je mraz in ledena doba.

Geologi pa ugovarjajo s svojimi pomisleki. Neumayr je namreč dokazal, da so se že prej med kredno razvitvijo zemlje razločevala mrzla in topla podnebja. In Noetling dokazuje, da so že med starejšim paleozoiskem razvojem mogočni ledniki pokrivali široke pokrajine po Indiji, Avstraliji in Afriki, in da tudi po Ameriki in Afriki ne manjka njegovih sledij. Torej belo-razbeljeno žarjenje ni trajalo do tropične dobe tretjetvornega razvoja.

Če je res, kakor trdi Zöllner, da so solnčne pege orjaški ogorki, ni verjetno, da bi se bili ohladili na solncu med belo-razgretim stanjem, ovirali žarenje in proizročali ledene dobe na zemlji.

Po vsem tem sklepamo, da še ni popolnoma dognan odgovor na vprašanje: Kaj je vzrok ledeni dobi?

Irenej Friderik Baraga, oče indijanske književnosti.

(Priobčil I. L. Burgar.)

(Dalje.)

Neki izvod v knjižnici bostonskega Atejeja je naslovljen tako-le: (4) „Ottawa Anamie Misinaigan. (Dve vrstici citacije). Wyastenong.¹⁾ Nin Frederick Baraga. George L. Whitney. Ogimisinakisan manda misinaigan. 1832.“

Tekst je povsem otavski, str. 205, istotako tudi kazalo na str. 206—207. Po vzgledu običajnih molitvenikov ima tudi ta v svojem obsegu polno lepih, pobožnih molitev, litanij itd. na 57 straneh, hvalnice in pesmi na 83 straneh, in katekizem na 58 straneh. Ta knjiga meri 4 $\frac{1}{2}$ štirijaških palcev. Molitvenik je namenjen za rabo in pouk krščanskih Otavcev, posebno pa še za one, ki

¹⁾ Detroit v otavščini.

strežejo pri službi božji v misijonskih svetiščih. V ta namen je vneti Baraga neko število svojih izpreobrnjencev naučil temeljnih delov njih tiskanega narečja, in ko so ti mogli čitati in razumeti, so poučavali tudi druge. Tako so se ti otavski katoličani v kratkem času umno udeleževali sv. opravila z mašno knjižico v roki in o potrebi tudi skupno odgovarjali. Pri večernicah je občina skupno prepevala za gregorijansko petje prirejene psalme, običajne pri večerni službi božji in blagoslovu z Najsvetejšim.

Po vsej pravici trdijo, da je to bila prava popolnost v misijonskem delovanju.

Ker je človeku jako potrebno premišljevati smrt in kar je po smrti, spisal je Baraga

Slovenec imenitno knjigo, četudi je deloval med ameriškimi divjaki. Ko se je mudil l. 1837. v Evropi, jo je ondi dal natisniti: 5. „Premišlevanje štirih poslednjih reči. V Ljubljani, Blaznik, 1837, v 12°. VI. str. 422.“ — Ker ni več mogel rojakom svetih resnic oznanjevati z besedo, jim je spisal na tujem to knjigo, polno izveličanskega premišljevanja, v znamenje svoje velike in goreče ljubezni do bratov Slovencev.

Za svoje rdečkožce pa je dal Baraga tačas natisniti v Parizu knjigo, ki ima ta-le napis: 6. „Ottawa Anamie-Misinai-gan, gwaiakossing anamiewin ejitwadjig, mi sa Katolik-enamiadjig gewabandangig. Paris (France, Europe.) E. J. Bailly, ogimisinakisan manda misinaigan. 1837.“

V kratkem dobesednem prevodu bi se glasilo: Otavski molitvenik, katerega naj čitajo oni, ki spoznavajo pravo vero, to je oni, ki molijo po katoliško i. t. d.

Indijansko šotorišče na Beli zemlji.

Predgovor v otavščini ima podpis Nin (oče) Frederick Baraga, za katerim stoji potrdilo v angleškem in francoskem jeziku od † Fredericka Résé, škofa v Detroitu. Knjiga obsega 300 strani, 16°. Več hvalnic ima francoski nadpis, iz česar sodimo, da ta molitvenik ni bil namenjen kakor detroiška izdaja iz 1832., v posebno rabo otavskim katoličanom, temveč bolj v polajšanje francoskim misijonarjem v začetku njih delovanja.

Vezava te knjige nekoliko prekaša detroiško izdajo, po tiskovini in založbi pa ji ni

kos, dasi je izšla v Parizu. V koliko iztiskih je izšla, ne moremo povedati.

Isto leto je v le tej tiskarni izdal Baraga Jezusovo življenje v otavščini. Kakor prejšnje, tako hrani knjižnica bostonskega Ateneja tudi te knjige jeden izvod, čigar napis se glasi: 7. „Jesus. Obimadisiwin Ajonduaking gwaiakossing anamiewin egitwadjig mi sa, Katolik enamiadjig gewabandangig. Paris. E. J. Bailly, ogimisinakisan manda misinaigan, 1837.“ — Za naslovno stranjo krasi knjigo slika, ki jako živo predočuje križanje

na Kalvariji, čemur sledi kratek predgovor s podpisom „Nin Frederick Baraga.“

Tudi ta molitvenik je potrdil v angleščini in francoščini Frederick Résé, detroiški vladika, dne 20. vinotoka 1836.

To delce v otavščini obsega 206 strani, 16°, z zganjenim zemljevidom svete dežele.

V misijonu sv. Jožefa, na otoku Gorenjega jezera, je Baraga spisal svojim preljubim Slovencem še druge bukve l. 1840., katere je naslovil: 8. „Zlata jabelka“, katere pa so prišle na svetlo šele 1844 v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani. Na 286 straneh osmerke razklada rojakom na kaj ljubezniv način te-le čednosti: ponižnost, pokorščino, poterpežljivost, zaupanje, molitev, preprostost srca, krotkost, pridnost v dobrih delih, zatajevanje in zatiranje samiga sebe, ljubezen, popolnost, zedinjenje z Bogom. Želel je ljubljanim bratom, „da bi le-ta zlata jabelka veselo vživali in de bi jim v večno življenje teknile.“ Mnogotero koristijo zlata jabelka slovenskim učiteljem, pridigarjem in izpovednikom.

Dve leti pozneje je vneti dušni pastir svojim Indijancem zopet spisal novo knjigo v njih materinščini in jo takoj oddal v tisk. Izvod atenejske knjižnice v Bostonu kaže njen naslov: 9. „Ottawa Anamie Misinaigan, itd. Detroit, 1842. Eugene T. Smith, o gimisinakisan manda misinaigan. Text in the Ottawa language, 16°.“

V isti knjižnici je najti izvod otavskega molitvenika, ki je bil najbrž namenjen za misijonarje: 10. „K a t o l i k A n a m i e - M i s i n a i g a n . N i n F r e d e r i c k B a r a g a . W a w i i a t a n o n g : B a g g & H a r m o n , ¹⁾ o g i m i s s i n a k i s a n a w a m a n d a n m i s i n a i g a n , 1 8 4 6 .“

Predgovoru v otavščini sledi potrjenje v francoskem jeziku s podpisom: Pierre Paul Lefevre, Evêque itd. Besedilo v indijanskem narečju obsega 252 strani; 3 str. v dvojnih predalih po otavsko in francosko zavzemajo litanije s francoskimi nadpisi, 73 str. nabožne molitve, 103 str. hvalnice, nekatere s francoskimi nadpisi; tem sledi „Jezus odi-

gitwawin katechim ejinikadeg“ 74 str. in na ostalih 11 straneh zaključuje knjigo Le chemin de la croix (križev pot) in Le rosaire (rožni venec) — oboje v francoščini. Tiskarsko delo je vzorno, vnanjost jednako dobra in vezava krepka.

Tačas je v Ljubljani Blaznik natisnil Baragovo 11. delo: N e b e š k e R o ž e , (1846, v 12°, str. 462.) katere je bil marljivi pisatelj spisal tudi že v misijonu sv. Jožefa. Teh rož popisuje šestnajst: „Strah božji, ljubezen do Boga, posnemanje Jezusa, ljubezin do bližnjiga, ljubezin in spoštovanje staršev, priserčna ponižnost, stanovitna poterpežljivost, keršanska pokoršina, sveta čistost serca, izvo-ljenje dobriga spovednika, pogostna in dobra spoved, pogostno in kolikor je mogoče vredno sv. obhajilo, sveta maša in obiskovanje presvetiga Rešnjiga Telesa, spoštovanje duhovnov, varuj se hudiga, stori dobro.“ V pristavku ima: „molitve za spreobrnjenje nevernikov; vodilo krščanskiga življenja“, v katerem govori o tem, kar ima verni kristijan storiti vsak dan svojega življenja, vsak teden, vsak mesec, vsako leto, ob vseh časih; in naposled: „perprava k smrti.“

Dve leti potem, ko je bil vrli Baraga povišan v škofa, je izdal svojo 12. knjigo: „K a t o l i k O t t a w a , A n a m i e M i s i n a i g a n . V knjižnici mesta Yale kažejo jeden izvod te knjige. Za nadpisno stranjo je slika dveh angelov, klanjajočih se pred križem, in potem: Frederick Baraga, Kitchimekatewikwanaie. Cincinnati 1855. Joseph. A. Hemann, o gi-misinakisan manda misinaigan.

Molitvenik obsega 357 str. v 16°. Tiskarsko delo, papir itd. je nekoliko slabši mimo navedenih del v otavskem narečju.

Leta 1858. je izšla v isti tiskarni molitvena knjižica: 13. K a t o l i k O t t a w a . A n a m i e - m i s i n a i g a n w e t a w a w i s s i n g . C i n c i n n a t i , 1 8 5 8 . J o s e p h A . H e m a n n , o g i m i s i n a k i s a n m a n d a m i s i n a i g a n . Devotional prayers.

Sprednja plat te knjižice je versko označena, kakor danes običajni molitveniki; vsebina je povsem v otavščini; strani, ima 240, v 16°. S tiskarskega stališča ima skoro isto vrednost kakor prejšnja.

¹⁾ Bagg & Harmon sta bila lastnika detroiške Free Press, političnega glasila michiganskih demokratov (cf. Am. Cath. Qu. R., 1897. Jan., p. 39.)

To je zadnje nabožno delo v otavskem jeziku, izgotovljeno pod neposrednim nadzorstvom pisateljev. Ne bomo navajali poznejših ponatiskov, ampak izkušali navesti njegove knjige, ki jih je pisal v narečju Čipeva — ali, kakor je sam vedno pisal: Očipve-Indijanov.

Prvo njegovo delo v tem znamenitem jeziku je: 14. *Otchipwe Anamie-Masinaigan. Gwaiakossing anamiewin ejitwadjig, misa katolik-enamijadjig gewabamdan-gig. Nin Frederick Baraga. E. J. Bailly ogimasinakisan mandan masinaigan. Paris, 1837.*

Ta napis je povzet iz čipevske molitvene knjižice v kongresni knjižnici. Besedilo je popolnoma čipevsko na 300 straneh, 16°, in obsega molitve, litanije, hvalnice in katekizem, na čelu vsega pa predgovor s podpisom očeta Barage. Potrdil je knjigo škof Résé v Detroitu. Pravzaprav je to delo pomnožena izdaja otavskega molitvenika, tiskana isto leto in v isti pariški tiskarni, o kateri smo že govorili. To je prvo delo na polju čipevskega slovstva, katerega pred Baragom še nihče ni obdeloval. Znano nam je, da je med Čipevci v La-Pointeu misijonaril samo dve leti, ko je moral odpluti proti Evropi nabirat potrebne podpore. S seboj je vzel rokopisa molitvenikov v čipevščini in otavščini, kakor tudi življenje Jezusovo v obeh narečjih, ter slovenski spis o „Premišlevanju štirih poslednjih reči“, kar je vse dal v tisk v „starem kraju“.

Ako se oziramo na misijonsko delovanje Baragovo v prvih letih njegovega bivanja med Čipevci, lahko cenimo težave in njegov silni napor, s katerim je v neugodnih razmerah pisal najprej v otavščini, potem pa besedilo iz otavskih končnic preminjal v oblike čipevskega narečja; kdo ve koliko ur, potrebnih za počitek, je premarljivi apostol algonkuinskega plemena vsak dan daroval slovstvenemu delovanju. „Življenje Jezusovo“, ki je najti v Astorjevi knjižnici¹⁾, ima napis: 15. „Jesus Obimadisiwin oma

aking, itd. Nin Frederick Baraga. Paris, 1837. E. J. Bailly agimasinakisan mandan masinaigan.

Knjižica ima isti predgovor, imprimatur in isto razredbo vsebine kakor otavska preštava; ima 211 strani v 16°, s sliko in z zemljevidom Palestine.

Ne mislite pa, da je bilo to vse književno delo Baragovo tekom onih dveh let. V bostonskem Ateneju je na razpolago izvod osnovnika čipevskega narečja: 16. „Abinodjiag Omasinaganiwaw. Buffalo 1837. Press of Oliver G. Steele.“

Knjiga zavzema osnovne vaje v čipevskem jeziku. Pour les maitres et maitresses d'école (za šolske učitelje in učiteljice), kjer je izražen (tudi v francoščini) nasvet, da bi le-ti in le-te otroke naučili vseh lastnih imen, nahajajočih se v Baragovem „Jesus Obimadisiwin.“

Kako neumorno je torej deloval Baraga med l. 1837. in 1843! Oče Verwyst¹⁾, O. S. F., je zabeležil, da je imel Baraga navado vstajati ob treh zjutraj poleti, in uro pozneje pozimi. Neko poletno jutro je njegov rahli život tako sladko počival, da je utrujeni misijonar poležal do petih zjutraj; v svojem dnevniku za ta dan omenja Baraga redki slučaj in toži zaradi izgubljenih dveh dragocenih ur!

Neumorno je izgotavljal svojo slovnico in pripadajoči slovar za čipevščino. Medtem pa je bil priredil za tisk Zgodbe sv. pisma v čipevskem narečju, ki so prišle na svetlo v Ljubljani; izvod te knjižice v Astorjevi čitalnici je opremljen s sledečim napisom: 17. „Gete Gaie Dach Nitam Mekatsokwanaieg ogagikwegwinewara. Frederick Baraga. Laibach, 1843.“

Joseph Blasnik, ogimasinisan mandan masinaigan.“

V sprednjo plat je vtisnjen kerub s križem. Knjižica je pisana zgolj v čipevščini.

¹⁾ O. Verwyst, frančiškan, nasleduje misijonarju Baragu v razširjanju svete vere med Indijani in dovršuje obširen življenjepis svojega vzornega prednika. Gornja beležka je povzeta iz njegovega rokopisa.

¹⁾ Po dobroti bl. gospe Gresselove ima tudi urednik nekaj izvodov teh knjig. Uredn.

Predgovor je podpisan od pisatelja. Delce obsega 111 stranij, 16°.

Knjižnica bostonskega Ateneja hrani izvod poznejšega čipevskega osnovnika, ki je naslovljen: 18. „A b i n o d j i i a g O m a s i n a i g a n i w a n. Detroit, 1845. Baag and Harmon, printers.“

Snov v buffalski izdaji l. 1837. je tu predelana, kateri je pridejana večja molitev in deset zapovedij. Obsega 8 stranij 32°.

Jako cenjen pripomoček misijonarjem je bil prvi del Baragovih govorov v čipevskem jeziku; po izvodu iz yaleske knjižnice je povzet ta-le napis: 19. „K a t o l i k G a g i k w e - M a s i n a i g a n. Nin Frederik Baraga. Wawiiatanong.¹⁾ 1846. M. Geiger, ogi-masinakisan mandan masinaigan.“

Imprimatur je od škofa Lefevrea v francoskem jeziku; sicer pa je spis zgolj čipevski, obsegajoč pridige misijonarja Baraga s predgovorom in kazalom. Stranij je 268 v 16°.

V časovnem redu omenjamo potem čipevski molitvenik: 20. „K a t o l i k A n a m i e - M a s i n a i g a n. Nin Frederick Baraga. Mekatewikwanaie. Wawiiatanong, 1848. Munger & Pattison; ogi-masinakisanawa itd., Detroit.“

Tudi to delo je potrdil v francoščini škof Lefevre. Jakob Konstantin Pilling opisuje svoj izvod te nabožne knjige tako-le:

Molitve, litanije itd. str. 5—76; Gospodova molitev, molitev k sv. Devici in vera v vsoprednih predelih, čipevski in francoski, stranij 10—13; le chemin de la croix, str. 76—99; hvalnice, več od njih s francoskimi nadpisi, str. 100—106. S tem delom skupno vezan je bil čipevski katekizem, čigar napis navaja g. Pilling: 21. „J e z u s O d I j i t w a w i n. Katechim ejimikadeg. Detroit 1849.“

Besedilo na 80 straneh, 16°, je popolnoma čipevsko.

¹⁾ Čipevsko ime za Detroit.

Naslednje leto je prišlo na svetlo najobširnejše zgolj versko delo izpod peresa očeta Barage. Ta krasen prirastek v čipevskem slovstvu je izgotovil Jabez Fox, tiskar v Detroitu. Atenej v Bostonu hrani izvod s sledečim napisom: 22. „K a t o l i k E n a m i a d o N a n a g a t a w e n d a m o w i n a n. Frederick Baraga. Wawiiatanong, 1850.“ Jabez Fox, ogi-masinakisan mandan masinaigan. Detroit.

To delo je potrdil v francoskem jeziku škof Lefevre. Vsebina v čisti čipevščini so krščansko-katoliška premišljevanja, ki sledé primernemu predgovoru in se končajo s kazalom; Stranij je 712, 16° v štirijakih (kvadratih).

Gledé na obseg in važnost te knjige, zavzemajoče dvakrat toliko stranij nego katera si bodi doslej opisana, se moramo zares čuditi, kako si je mogel Baraga pridobiti toliko dragega časa, da je napisal toliko lepega in koristnega za svoje krščence v L'Anseu, kakor tudi za Indijane po drugih krajih ob Gorenjem jezeru, katere je bil v tako kratkem času pridobil kraljestvu božjemu. Pa ne samo tem kristijanom je bil molitvenik namenjen, temveč je povsem verjetno, da se je imel razširiti tudi po bolj oddaljenih krščanskih občinah v ločinah michiganskih Indijanov, Ottawa in Pottawotomi; istotako bi ga mogli čitati algonkuinski rodovi v Kanadi in sploh oni, ki so bili sprejeli krščansko vero. Ljudstvo vseh teh občin, ki so bile ves čas vpoštavana pri razširjanju algonkuinske zaveze, precej vrlo ume čipevski jezik, prav kakor je angleščina danes znana pri ljudstvih tolikerih narodnostij v severni Ameriki, v Evropi in po drugih delih sveta. Nekatero ravnokar omenjene ločine algonkuinskega plemena so pa bili katoliški misijonarji izpreobrnilo celo že pred dvema stoletjema.

(Konec.)

Književnost.

Slovenska književnost.

V Petrograd. Potopisne črtice. Po svojem opazovanju in po raznih virih sestavil Ljudevit Stiasny. V Gorici. Tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. 1898. 8.º Str. 344. Cena 72 kr. (Slovenske knjižnice snopič 69—72) — V „Slovenski knjižnici“ je izšlo malo tako znamenitih knjižic, kakor je ta-le. Gosp. Stiasny je pred nekaj leti potoval v Petrograd po jako dobro izbrani poti: Po Dunavu do Črnega morja, v Odeso, v Sevastopol, od tod poleg raznih mest do Harkova, potem v Moskvo, v Nižnji Novgorod in naposled v Petrograd. To pot je dovršil deloma po vodi, deloma peš, deloma s kolesom, deloma po železnici. — Za umnega bravca ni lahko kaj zanimivejšega kakor dober in resničen potopis. In o tej knjigi se sme reči, da je dober in resničen potopis. Gosp. Stiasny je izurjen in čvrst potnik, trezno opazuje in natančno opisuje. Ni pa na kratkem potovanju opazil vsega sam, kar je napisal, temveč se je oprl na razne vire.¹⁾

Oblika je v obče lepa in pravilna. Opušča pa naj pisatelj tisti nerodni *isti*, ki ga rabijo tako rade naše kancelije, ali pa *sadnji*, ako misli izmed dveh jednega.

Želimo prav iskreno, da bi mogel pisatelj še mnogo potovati in objaviti še mnogo potopisov.

Božična noč. Ruski spisal N. V. Gogolj. Poslovenil Miloradović. — Plašč. Ruski spisal N. V. Gogolj. Prevel Miloradović. 8.º Str. 172. Cena 36 kr. (Slovenske knjižnice snopič 84—85.) — Ta zvezek nam podaje dve — če tudi mali, vendar — prav značilni delci iz Gogoljevega peresa. Prva povest, ako jo smemo tako imenovati, je polna zdrave šaljivosti in se nagiblje na bajno stran; druga je žalobnega značaja in izraža bridki realizem življenja. Pred povestima podaje knjižica dober Gogoljev življenjepis in njegovo karakteristiko. — Prevod je pravilen, semtertje je ostalo nekaj — menda tiskovnih pomot.

Jezus Kristus pravi Bog. Pregled najvažnejših dokazov tej temeljni resnici krščanske vere. Spisal dr. Ivan Svetina, katehet in profesor na c. kr. višji gimnaziji v Ljubljani. V Ljubljani. Natisnili J. Blaznikovi nasledniki. Založil pisatelj. 8.º Str. 93. Cena 44 kr. Po pošti 3 kr. več. — Tukaj so natančno, temeljito in pregledno sestavljeni dokazi, s katerimi

¹⁾ Opazka na str. 205 o „združenju najvišje duhovniške in posvetne vlade v carjevih rokah“ je pač nepremišljena. Taka vera in cerkev, katero rabi absolutni vladar za svoje namene, kakor hoče, je pač dobro o r o d j e, toda čisti resnici in pravi blaginji naroda ni v prid.

katoliško verska veda dokazuje, da je bil Kristus pravi Bog. Ker je stvarina nad vse važna, oblika prikupljiva in je čisti dohodek namenjen novi kapelici gimnazijski v Ljubljani, želimo jako, da bi se oglasilo za knjigo veliko kupcev in bravcev.

Glasba.

Missa in honorem B. M. V. de perpetuo succursu. Ad IV. voces inaequales cum Organo. Auctore Joanne Pogačnik. Op. IX. Pr. 60 kr. — Labaci 1899. Sumptibus auctoris. Typis J. Blasnik. — Med domačimi cerkvenimi skladatelji je znan Ivan Pogačnik po ljubkih skladbah, izmed katerih je mnoge objavil v „Cerkvenem Glasbeniku“, nekaj jih je pa sam izdal. Skladatelju se vidi, da je jako priden, da se vedno vadi in tako tudi vrlo napreduje

Maša je prav lepa in ne težka. Posebno dobro nam je délo, da skladatelj izpeljuje glasbene motive dosledneje, nego opazujemo pri marsikaterem naših skladateljev. Gospod skladatelj si je izbral koralni motiv iz introita maše B. M. V. de perpetuo succursu in ga dobro izpeljal v Kyrrie, ki je najlepša točka v celi maši. — Napak ni, ker ima g. Pogačnik hvalevredno navado, da prav dobro pregleda vsako stvar, predno jo dá iz rok. — Prav toplo priporočamo to mašo vsem malo boljšim korom, a tudi slabejši jo bodo lahko izvajali. Dobi se v Tržiču pri skladatelju. *Arh.*

Laudes Eucharisticae tam in processionibus quam in expositionibus servientes. Ad IV. et V. voces. Composuit Ign. Hladnik, op. 36. Labaci. Sumptibus auctoris. Typis J. Blasnik, 1899. Cena 40 kr.

Naglica ni nikjer dobra, najmanj v umetnosti. Da bi nam gosp. Hladnik podal lahko izvrstnih skladb, priča marsikaka dobra, lepa misel v njegovih pesmih. A časa si ne vzame, da bi jo premislil in lepo izpeljal. Zato imajo skoro vse njegove kompozicije isti značaj. V dveh, treh taktih jih spoznaš. Prav je, da ima vsak umetnik svojo individualnost, a tista večna neizpremenljivost ni umetniška.

V št. 2. so besede: „Si quis manducaverit“ itd. uglasbene trikrat, a vedno v drugačnem ritmu! Modulacija ob koncu št. 3. je pač nedopustna. Hladnikovim skladbam sploh rado manjka dispozicije. Najboljša je št. 4. od „bella premunt hostilia“ dalje. Premnoga raba septimnih akordov napravlja značaj mehkužnosti in sentimentalnosti. Zato naj se jih cerkveni skladatelji ogibljejo.

Delo 36. priporočamo srednjim zborom. Efekta bo napravilo pri procesijah. *Arh.*

Dopis iz Kalifornije.

Portersville, Cal.
dné 13. velikega travna 1899.

Velespoštovani gospod urednik! — — —
Na Vašo željo, kako je v Kaliforniji, sem so namenil danes nekoliko pisati; dasi je to zame težka naloga, vendar upam, da mi od strani klasične pisave¹⁾ oprostite, kajti jaz nisem obiskaval drugih šol, kakor ljudsko v Črnomlju.

V Kaliforniji sem že sedem let. Delal sem prvi čas na kmetijah in oranžnih nasadih, največ pa sem oskrboval ovce. Zlasti zadnja tri leta sem stalno delal na White-Riverju, Kalif., in pasel ovce po kalifornijskih samotah. Bog mi je dal zdravje, in tako sem si precěj prihranil. Plača je tu 25—30 dol. na mesec in hrana.

Kalifornija slovi pred vsemi drugimi deželami v Ameriki. Največjo prednost ji daje zdravo, gorko podnebje; ponosna je tudi na ogromna bogastva zlatih rud, ki jih je človeštvo zadnjih petdeset let vzdignilo iz matere zemlje; kalifornijsko sadje, oranže, limone, zlasti vino se razpečavajo križem sveta; reja ovac, goved in konj je ogromna. Ponaša se s svetovnim morskim pristaniščem v San Franciscu, katero pogostokrat obiskujejo tujezemskie ladije. Imenovano mesto šteje nad 300.000 prebivavcev, je stan kalifornijskih milijonarjev in bogatašev, in prebivališče bogatih zemljiščnih družb in zasebnikov. Goji se v mestu znanstvo in umetnost, in časnikarstvo stoji na taki stopinji, da je prekosi le malokatero evropsko mesto.

Človek bi ob prvem pogledu res mislil, da je ta dežela srečna, in da vladata mir in blagostanje med tukajšnjim prebivalstvom. Žalibog pa, da je le prav majhen del tistih, ki so deležni teh blagrov: vse drugo tarna, jadikuje in vzdihva v negotovi usodi. Največje zlo za Kalifornijo je to, da nikdar zadostno ne dežuje. Ko bi v Kaliforniji deževalo kakor n. pr. na Dolenjskem, živilo bi se tukaj lahko še vsaj tridesetkrat toliko prebivalstva, kakor ga je sedaj.

Po zimi, ko po severnih in iztočnih deželah vlada zima in mraz, je pri nas toplo. V grudnu pride dež; če je gorko južno vreme, kmalu vse obzeleni: ako pa nastopa

¹⁾ Pisava gospoda dopisnika je tako lepa in pravilna, da ne vemo, ali je bolj v čast črnomaljski šoli ali dopisniku samemu. — Uredn.

slana, zadržuje raščo, živina trpi ali celó poginja od gladú. V mesecih prosincu, svečanu in sušcu dežuje. Sedaj nimamo že dva meseca nič dežja in ga tudi ne bo; ko bi pa tudi prišel, ne bi nič koristil. Táko bo vreme vse poletje: vroče brez dežja, — tako vroče, da se živo srebro v toplomerju (Fahrenheit) ob vročih dneh vzdiguje (če visi v senci) do 118 stopinj; sedaj je že vročine okoli 100 stopinj.

Dobra zemljišča so v rokah bogatih družb ali zasebnikov. Ako se zasebnikom delo izplača, obdelujejo zemljo sami, ali jo dajejo v najem. Največ posestnikov zemljišč je kompanistov (družbenikov), ki so pograbili zemljo v svoje kremplje in jo drugim na drobno razprodavajo. Človek, ki kupi tak kos zemlje, kakih 40—80 oralov (cena je različna: od 25 do 100 dol. jeden acre¹⁾), ako mu gre po sreči in je dober delavec železnega zdravja, si sčasoma res priskrbi dober dom. Ako pa drug vzame zemljišče na upanje in je bolj lahkomisljen, morda še bolehen, nima sreče: tedaj pride kompanist, zahteva ob roku plačilo in siromaka končno prežene; ta zmeče revščino na voz in proide po svetu. Takih slučajev je mnogo. Iz tega izvirajo mnogi slabi nasledki: družbinski razdori, tatvine, goljufije, nezvestoba zakonskih itd.

Ljudje najrajši tiščé v mesta; tam se udajo lenobi in vlačugarstvu, in tako so kalifornijska kakor sploh ameriška mesta vsa okužena od propalega človeštva. Čast, življenje in imetje ni varno v tej deželi, zlasti ne po mestih. Morala zavzema najnižjo stopinjo. Ako prideš v družbo veljavnih mož, slišal boš nesramne pogovore, kako zna kateri goljufati, koliko žená je že imel i. dr. Jaz jih dobro poznam, ker doslej sem delal večinoma med tujci raznovrstnih narodov. Skrivna društva, posebno prostozidarska, „Odd fellows“ (čudni fantje) in druga rujejo zoper vse, kar ni njih smrdljivega duha. Imel sem že večkrat prepire s takimi ljudmi. Jeden mi je razlagal medaljo prostozidarjev, ki je take oblike ; na prvi strani nosi ime lastnikovo in številko one podružnice, h kateri spada, na drugi strani pa dve latinski besedi, na kateri je, kakor mi je pravil, prisegel.

¹⁾ 1 acre so približno štiri desetine hektarja.

Ko sem želel prebrati, mi je odrekel; sam pa je rekel, da se bere (če je prav izgovoril): „In hoc signo vinces.“ Kaj to pomeni, ni hotel povedati; le dostavil je, da je v tem vsa njegova sekta (vera), da se on in vsi njegovi bratje smatrajo po smrti jednake posekanemu hrastu. Jaz sem mu končno jezno pristavil: „Tebi in tvojim bratom bo preklicano še slabša ko posekanemu hrastu!“ Vere ne išči pri teh ljudeh! Slišal sem, ko sem bil še doma, večkrat v pridigi, da vera v Ameriki lepo napreduje in da se zidajo cerkve. To je le toliko resnično, kolikor več dobrih katoličanov iz stare dežele sem pride; sicer pa je število tistih, ki so bili rojeni katoličani in so večinoma vso svojo vero popustili, večje, kakor onih, ki so pristopili h katoliški veri.

Pri rudarstvu v Kaliforniji ni iskati sreče; delo je težko, nevarno, in ako kak pošten in dober fant pride med tiste delavce, je kmalu ničprida, kakor so vsi drugi. Kar zasluži, zapije; ženiti se neče in tako živi po divje, hlapec svoji živinski strasti.

Če tudi o časnikarstvu katero rečem, ne morem ga nič hvaliti, zato, ker ljudi draži in vabi k upor. S pohujšljivim pisanjem uliva olja na ogenj strastnega ljudstva. Vse je dovoljeno tu zapisati ali naslikati, da le denar nese. „Križaj ga!“ tako so vpili proti Špancam ob času vojne. „Svobodo Kubancem“, „Tepemo se za človečanstvo; špansko krutost moramo maščevati!“ Sedaj pa, ko se nečejo Filipinci podvreči izsesavanju ameriških oderuhov, vpijejo zopet ravno tista grla, da na Filipinah ne bo prej miru, dokler Zjedinjene države ne pošljejo toliko vojakov

tje, da obkolijo vse upornike in potem slehernega Filipinca, ki bi se ustavljal, obesijo za pête. Zapisal bi lahko še marsikaj o ameriškem hlinjenju, a naj bo dovolj za sedaj.

Veliki posestniki obdelujejo svoja polja s stroji; tu gre vse na veliko, da mali kmet ne more shajati; dva tisoč dolarjev ni tu nič. Svet je odvisen ne samo od dela, marveč od milosti bogatincev: zato nikdar ne bo boljše pod to vlado.

Velika nadloga v Kaliforniji so kače. Najnavadnejša in najbolj nevarna kača je „rattlesnake“ (ropotača). Podobna je modrasu; na koničastem repu ima kakor želodne kapice nabrane luskinine; skriva se pod starimi debli ali po luknjah, sicer pa jo je najti poy sod po hribih kakor tudi po dolinah. Če se ji človek približa, kadar se sonči, maje z repom in naredi s tistimi luskinami glas, kot da bi tresel suhe kozulje v žičastem situ, in tako dá človeku priliko, da se ji umakne ali da jo ubije. Mnogi sem že glavo zdrobil. Vendar pa vsako leto umrje več oseb vsled kačjega pika, posebno otrok.

Slovencev nas ni veliko v Kaliforniji, morda še jeden tisoč ne. Precěj jih je v San Franciscu, potem na Oat-Hillu in drugod raztresenih pri kdo ve kakem delu.

Vsakega tujca ali človeka, ki potuje peš, smatrajo v Kaliforniji potepuhom. Gostoljubnosti ne pozna nihče. Le denar in denar — ta kaj velja, ta vse stori. Zanj bi šli naši ljudje, ko bi ga bilo kaj, tudi v pekel!

Sprejmite srčni podrav v daljnji tujini živečega rojaka

Ź. S.-a.

Ustavoznanstvo. Izdalo in založilo „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ v proslavo petdesetletnice slavnega vladanja Nj. cesarskega in kraljevega Apostolskega Veličanstva Franca Jožefa I. Spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljišču v Ljubljani. (Z 51 slikami državnih in deželnih grbov, redov in odlikovanj.) Mehko vezana knjiga stane 1 gld. V Ljubljani. Natisnila Rud. Miličeva tiskarna. 1899. Vel. 8°. Str. 136.

Naš Dom. Zbirka povesti, pesmi in narodnega blaga, zanimivosti itd. III. zvezek. „Vojna leta 2000.“ „Doma in na tujem.“ V Celji, leta 1899. Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar. 8°. Cena 25 kr. (Po pošti 5 kr. več.)

Postojna, sloveča postonjska jama in njegova okolica. Druga pomnožena izdaja s črtežem in raznimi podobami jame, Postojne in njene okolice. Po raznih virih spisal I. B. Postojna. Tiskal in založil Rih. Šeber. 1898. Mala 8°. Str. 55. Cena pol krone. Z 21. podobami in jednim črtežem vseh razdelkov postonjske jame.

„*Bravec*“ ali „*bralec*“ 2 Jezikoslovna razprava. Napisal R. Perušek. Pridejane so: Opombe k Levčevemu „Slovenskemu pravopisu“. V Ljubljani, 1899. Založil pisatelj. — Prodaja L. Schwentnerjeva knjigarna v Ljubljani. 8°. Str. 44. Cena 30 kr. Poštšina 3 kr. — O knjigi bomo več izpregovorili, ko se valovi preživahnega prepira malo poležejo.